

MINISTERSTVO
INVESTÍCIÍ, REGIONÁLNEHO ROZVOJA
A INFORMATIZÁCIE
SLOVENSKEJ REPUBLIKY

Vízia a stratégia rozvoja Slovenska do roku
2030 - dlhodobá stratégia udržateľného
rozvoja
Slovenskej republiky – Slovensko 2030

*Slovensko sú ľudia a regióny pre ich spokojný a plnohodnotný
život*

Bratislava, december 2020

Kľúčové slová sú použité v nasledujúcom kontexte:

komunity – ľudia, sociálne väzby, vzájomná spolupráca a inklúzia¹

regióny – priestor pre napĺňanie potrieb človeka, územia, mestá, obce²

rozvoj – zlepšenie kvality života³

udržateľnosť – využívanie zdrojov spôsobom, ktorý neobmedzí budúce generácie⁴

prostredie – udržateľné prírodné, sociálne a kultúrne prostredie ako predpoklad pre zdravý a plnohodnotný život jednotlivca a komún

bezpečnosť – neohrozenosť, odolnosť a pripravenosť na vonkajšie a vnútorné ohrozenia⁵

plnohodnotný život – realizácia potenciálu každého jednotlivca.

Zoznam skratiek

Agenda 2030 – Agenda 2030 pre udržateľný rozvoj

HDP – hrubý domáci produkt

OECD – Organizácia pre hospodársku spoluprácu a rozvoj

OSN – Organizácia spojených národov

PHRSR – program hospodárskeho a sociálneho rozvoja

IÚS – integrované územné stratégie

¹ bližšie vid' [Zákon č. 448/2008 Z. z. o sociálnych službách](#)

² bližšie vid' OECD (2011), "Defining and Describing Regions", in *OECD Regions at a Glance 2011*, OECD Publishing, Paris.

³ bližšie vid' OECD (2020) *Glossary of Statistical Terms, Social and Welfare Statistics*, OEDC Publishing, Paris

⁴ bližšie vid' aj Oznámenie komisie Európskemu parlamentu, Rade, Európskemu hospodárskemu a sociálnemu výboru a výboru regiónov Ďalšie kroky smerom k udržateľnej budúcnosti Európy, Štrasburg, COM(2016) 739 final

⁵ vid' Kačmár, R. (2016) *Čo je bezpečnosť*, Slovak Security Policy Institut / Ministerstvo zahraničných vecí a európskych záležitostí Slovenskej Republiky, Bratislava

Obsah

Zhrnutie.....	4
Úvod.....	5
1. Integrovaný rozvojový program I. Ochrana a rozvoj zdrojov	12
1.1 Zastaviť pokles populácie a podporiť rast podielu ekonomicky aktívneho obyvateľstva 17	
1.2 Zlepšiť dostupnosť a kvalitu výchovy a vzdelania populácie a harmonizovať ich s očakávaným dopytom trhu práce	17
1.3 Zlepšiť zdravotný stav a dĺžku aktívneho života populácie	18
1.4 Zabezpečiť plné uplatnenie princípov právneho štátu a zvyšovať bezpečnosť štátu a spoločnosti	19
1.5 Zabezpečiť efektívny a udržateľný manažment prírodných zdrojov	20
1.6 Zabezpečiť efektívny a udržateľný manažment kultúrnych zdrojov	21
2. Integrovaný rozvojový program II. Udržateľné využívanie zdrojov	23
II.1 Podporiť rozvoj silných inovačne založených regionálnych ekonomík	25
II.2 Dobudovať infraštruktúru inovačne založenej zelenej ekonomiky.....	25
II.3 Zlepšiť udržateľnosť a odolnosť národnej a regionálnych ekonomík.....	26
3. Integrovaný rozvojový program III. – Rozvoj komunít.....	27
III.1. Zlepšiť dostupnosť, transparentnosť a efektívnosť verejnej správy	29
III.2. Posilniť ekonomickú udržateľnosť komunít obcí, miest a regiónov.....	30
III.3. Zabezpečiť dostupnosť a udržateľnosť kvalitnej, modernej a efektívnej infraštruktúry, služieb a bývania pre zdravý a plnohodnotný život komunít	31
4. Monitorovanie plnenia stratégie	34
5. Záver.....	35
Príloha č. 1– Slovensko 2030 ako Národná stratégia regionálneho rozvoja SR	37
A. Analýza hospodárskej a sociálnej situácie v regiónoch, hlavné faktory a odhad vývoja regiónov.....	37
B. Priority a ciele regionálneho rozvoja	37
C. Inštitucionálne a organizačné zabezpečenie a nástroje realizácie národnej stratégie, systém monitorovania a hodnotenia vývoja regionálneho rozvoja s určením merateľných ukazovateľov, spôsobu kontroly ich plnenia, vecný a časový harmonogram realizácie národnej stratégie	38
D. Priority, ciele a nástroje podpory regionálneho rozvoja podľa typov regiónov, miest a obcí 40	
Príloha č. 2–Indikátory implementácie Slovensko 2030	43

Zhrnutie

Vízia a stratégia rozvoja Slovenska do roku 2030 - dlhodobá stratégia udržateľného rozvoja Slovenskej republiky – Slovensko 2030 - nové znenie (ďalej len „Slovensko 2030“) je základným implementačným dokumentom plnenia národných priorít **Agendy 2030 pre udržateľný rozvoj** Organizácie spojených národov v Slovenskej republike. Zároveň plní úlohu Národnej stratégie regionálneho rozvoja SR v zmysle zákona č. 539/2008 Z. z. o podpore regionálneho rozvoja. Jej obsah je v plnom súlade s medzinárodnými záväzkami Slovenskej republiky v oblasti udržateľného rozvoja v jeho ekonomickom, environmentálnom a sociálnom rozmere. Ide predovšetkým o tzv. **Európsku zelenú dohodu**, ktorá je kľúčovým dokumentom novej Európskej komisie a ktorá takisto vychádza z cieľov udržateľného rozvoja Agendy 2030, pričom reaguje na zmenu klímy. Slovensko 2030 zároveň reflektuje na aktuálne programové dokumenty EÚ, ktoré vznikajú v súvislosti so začiatkom nového programového obdobia EÚ 2021 – 2027. Rovnako zohľadňuje situáciu v spoločnosti ovplyvnenú dopadmi pandémie **koronavírusu Covid 19**.

Úlohou dokumentu je nielen premietnuť a konkretizovať priority Agendy 2030 a Európskej zelenej dohody v špecifických podmienkach Slovenska, ale zároveň ako integrovaná rozvojová stratégia rámcovať verejné politiky štátu a rozvojové politiky územných samospráv s cieľom zabezpečiť ich koordináciu, synergiu, stabilitu a efektívnejšie využívanie verejných zdrojov.

Slovensko 2030 definuje priority a ciele rozvoja Slovenska v troch integrovaných rozvojových programoch pokrývajúcich kľúčové oblasti rozvoja: **ochrana a rozvoj zdrojov, ich udržateľné využívanie a rozvoj komunit**. Tieto programy sú chápané ako prierezové, integrujúce problematiku rôznych rezortov a rôznych úrovní štátnej správy a územnej samosprávy. Reagujú na hlavné výzvy nielen na národnej úrovni, ale berú do úvahy špecifiká regiónov Slovenska.

Priority a ciele dlhodobej stratégie udržateľného rozvoja budú ďalej rozpracované v Národnom investičnom pláne, odvetvových stratégiách jednotlivých orgánov ústrednej štátnej správy, plánoch hospodárskeho rozvoja a sociálneho rozvoja samosprávnych krajov, miest a obcí a zároveň budú premietnuté do prípravy nového programového obdobia EÚ 2021 – 2027, predovšetkým do Partnerskej dohody a Operačného programu Slovensko.

Úvod

Motiváciou pre vznik dlhodobej stratégie udržateľného rozvoja Slovenskej republiky – Slovensko 2030 je potreba vytvoriť komplexný medzi-sektorálny strategický dokument, ktorý bude rámcovať implementáciu Agendy 2030, prípravu dokumentov pre nasledujúce programové obdobie a ktorý sa bude aktualizovať v kontexte spoločenských zmien, výziev a medzinárodných strategických dokumentov. Aktualizácia stratégie zabezpečí rámec pre smerovanie a tvorbu stratégií a možní lepšie a obsahovo presnejšie napojenie relevantných dokumentov SR pre programové obdobie EÚ 2021-2027 do doby, kým bude nahradená Víziou a stratégiou rozvoja Slovenska do roku 2050, spracovanou v predpokladanom termíne roku 2024.

Agendu 2030 pre udržateľný rozvoj prijalo všetkých 193 štátov OSN. Agenda 2030 vyzýva na urýchlené kroky na podporu prosperity a zároveň na ochranu planéty, pričom uznáva, že „ukončenie chudoby musí ísť ruka v ruke so stratégiami, ktoré budujú hospodársky rast a zaoberajú sa rôznymi sociálnymi potrebami vrátane vzdelávania, zdravia, sociálnej ochrany, pričom vytvárajú pracovné príležitosti pri riešení zmeny klímy a ochrany životného prostredia⁶“.

Európska únia sa plne hlási k cieľom Agendy 2030 predovšetkým v týchto dokumentoch:

- Oznámenie Európskej komisie č. 15011/18 *Čistá planéta pre všetkých*, európska dlhodobá strategická vízia pre prosperujúce, moderné, konkurencieschopné a klimaticky neutrálne hospodárstvo⁷;
- *Smerom k udržateľnej Európe do roku 2030*⁸;
- Spoločná súhrnná správa EÚ a jej členských štátov z 15. mája 2019 *Podpora cieľov udržateľného rozvoja vo svete*, v ktorej EÚ a jej členské štáty potvrdzujú záväzok implementovať ciele Agendy 2030⁹.

Tieto dokumenty vyústili do prijatia kľúčového dokumentu novej Európskej komisie, a síce Európskej zelenej dohody¹⁰.

Vláda SR začala implementovať Agendu 2030 prijatím dokumentu *Východiská implementácie Agendy 2030 pre udržateľný rozvoj*¹¹. Následne, vláda SR schválila *Koncepciu implementácie Agendy 2030 v medzinárodnom prostredí*, ktorá predstavuje víziu, ako Slovensko môže svojou zahraničnou angažovanosťou prispieť k naplneniu cieľov udržateľného rozvoja v globálnom meradle. V júli 2017 vláda SR schválila *Návrh postupu vnútroštátnej implementácie Agendy 2030*¹² a v júni 2018 schválila *šesť národných priorít implementácie Agendy 2030*¹³:

1. vzdelanie pre dôstojný život,

⁶ 17 Goals to Transform Our World. www.un.org/sustainabledevelopment. Sustainable Development Goals Knowledge Platform. <https://sustainabledevelopment.un.org/>.

⁷ COM(2018) 773 v konečnom znení, 28. november 2018

⁸ COM(2019)22, 30. január 2019

⁹ COM(2019) 232 final

¹⁰ [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SK/TXT/?qid=1602077088199&uri=CELEX:52019DC0640R\(01\)](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SK/TXT/?qid=1602077088199&uri=CELEX:52019DC0640R(01))

¹¹ Rokovanie vlády SR 2. marca 2016, bod 18. <https://rokovania.gov.sk/RVL/Material/12724/1>

¹² Uznesenie vlády SR č. 350/2017 z 24. júla 2017

¹³ Uznesenie vlády SR č. 273/2018 z 13 júna 2018, bod 15. <https://rokovania.gov.sk/RVL/Material/22985/1>

2. smerovanie k znalostnej a environmentálne udržateľnej ekonomike pri demografických zmenách a meniacom sa globálnom prostredí,
3. znižovanie chudoby a sociálna inklúzia,
4. udržateľné sídla, regióny a krajina v kontexte zmeny klímy,
5. právny štát, demokracia a bezpečnosť,
6. dobré zdravie.

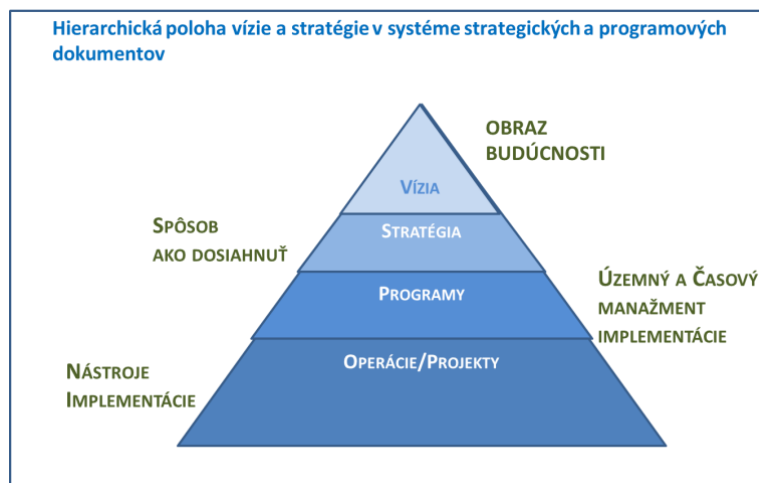
Dlhodobá stratégia pre vládu a samosprávy

V programovom vyhlásení¹⁴ sa vláda SR zaviazala podporovať Slovensko vnútorne súdržné, silné a sociálne spravodlivé, schopné efektívne využívať verejné zdroje v záujme rozvoja regiónov a ochrany životného prostredia, aby sa Slovensko premenilo na inteligentnú, inovatívnu a transparentnú krajinu. Tento záväzok vlády SR je plne v súlade s národnými prioritami Agendy 2030. Pre ich úspešné naplnenie je ale nevyhnutné zapojenie územných samospráv, ktoré sú najbližšie k občanom. Preto je potrebné premietnuť národné priority Agendy 2030 do plánov a programov podpory nielen vo všetkých relevantných sektoroch štátu, ale aj na úrovni územnej samosprávy, vrátane programov európskych štrukturálnych a investičných fondov.

Slovensko 2030 preto plní aj funkciu Národnej stratégie regionálneho rozvoja podľa zákona o regionálnom rozvoji č. 539/2008 Z. z. a je základným východiskom pre regionálnu a miestnu samosprávu pri spracovaní ich programov hospodárskeho rozvoja a sociálneho rozvoja. Zároveň podľa uvedeného zákona je Národná stratégia regionálneho rozvoja pri uplatnení partnerstva, vypracovaná a aktualizovaná na základe aktuálnych programov rozvoja vyšších územných celkov, aktuálnych programov rozvoja obcí a aktuálnych spoločných programov rozvoja obcí.

Slovensko 2030 je dlhodobá stratégia presahujúca rámec politického volebného cyklu. Tým chce zlepšiť predvídateľnosť verejných politík, efektívnosť využívania verejných zdrojov a stabilitu podnikateľského prostredia.

Cieľom dokumentu Slovensko 2030 je prekonať úzko sektorový prístup k plánovaniu na úrovni vlády SR a prepojiť národnú úroveň plánovania rozvoja s úrovňou krajov a obcí podľa nasledovnej schémy:

¹⁴ Programové vyhlásenie vlády Slovenskej republiky na obdobie rokov 2020 – 2024

Vízia krajiny predstavuje obraz o tom, ako má krajina v stanovenom období vyzerat'. Zohľadňuje očakávaný vývoj v spoločnosti, technologický pokrok a ich priemet do každodenného života obyvateľov. Stratégia je spôsob, ako sa zo súčasného stavu dopracovať k želanému stavu zhmotnenému vo vízii. Pre efektívnejšie dosiahnutie cieľov sa tvoria odvetvové (sektorové) stratégie a priestorové stratégie (územné). Tie sa skladajú z programov, ktoré obsahujú konkrétne opatrenia a ich ukotvenie v čase a priestore.

Vyššie uvedená schéma znázorňuje zjednodušený všeobecný princíp realizácie vízie prostredníctvom stratégií, programov a jednotlivých projektov. V kontexte dokumentu Slovensko 2030 je však potrebné uviesť, že úspešná implementácia vízie je závislá predovšetkým od súladu jednotlivých stratégií a koncepcií, tvorených na rôznych úrovniach a sektoroch štátu, ale aj regionálnych, či miestnych samospráv so zastrešujúcim dokumentom, ktorým Slovensko 2030 má ambíciu byť. Súlad jednotlivých dielčích stratégií musí byť posudzovaný v procese ich prípravy, a to štandardným postupom prípravy dokumentu strategického charakteru.

Proces prípravy dokumentu Slovensko 2030

Národné priority Agendy 2030 schválené uznesením vlády SR č. 273/2018 boli vypracované širokým participatívnym procesom, do ktorého sa zapojila nielen verejná správa, ale aj súkromná sféra, akademická obec a mimovládne organizácie. Na základe Národných priorít Agendy 2030 bol spracovaný dokument „Vízia a stratégia rozvoja Slovenska do roku 2030“. Tento dokument bol spracovaný so zapojením širokého spektra zainteresovaných aktérov. Pre každý integrovaný rozvojový program bola vytvorená expertná pracovná skupina, zložená zo zástupcov verejnej správy (vrátane analytických jednotiek), zástupcov akademickej obce, zástupcov podnikateľov, socioekonomických partnerov a zástupcov mimovládnych neziskových organizácií. Tieto skupiny pod vedením gestorov spracovali jednotlivé časti dokumentu. Dokument „Vízia a stratégia rozvoja Slovenska do roku 2030“ následne prešiel medzirezortným pripomienkovým konaním a strategickým posudzovaním vplyvov na životné prostredie podľa zákona č. 24/2006 Z. z.. Predmetný dokument bol predmetom medzirezortného pripomienkového konania v mesiacoch jún – september 2019. Následne 16. 9. 2019 dokument odsúhlasila Rada vlády SR pre Agendu 2030 a 23.9.2019 sa konal k dokumentu Národný konvent.

Do tvorby tohto dokumentu však zasiahlo niekoľko nových faktorov – **prijatie Európskej zelenej dohody, pandémie koronavírusu a nová politická situácia** po voľbách vo februári 2020.

Vzniknutú situáciu bolo nevyhnutné zohľadniť prepracovaním pôvodného dokumentu pod názvom „Návrh Vízie a stratégie rozvoja Slovenska do roku 2030“. Aktualizovaný dokument pod názvom „Návrh Vízie a stratégie rozvoja Slovenska do roku 2030 – dlhodobá stratégia udržateľného rozvoja Slovenskej republiky – Slovensko 2030“ bol predložený na pripomienkovanie členom experských skupín, ktorí sa podieľali na príprave pôvodného dokumentu, nad rámec štandardného medzirezortného pripomienkového konania. Proces SEA pôvodného okumentu po prerokovaní s gestorom SEA je platný aj pre aktualizovaný dokument, pričom na webovej stránke spracovateľa aktualizovaného dokumentu je zverejnená príslušná dôvodová správa. Následne sa k dokumentu vykonalo medzirezortné pripomienkové konanie v 11/2020.

Aktualizovaný dokument zohľadňuje relevantné pripomienky a námety v harmonizovanej podobe.

Európska zelená dohoda

Európska zelená dohoda je základom stratégie Európskej komisie pre implementáciu Agendy 2030 OSN a cieľov udržateľného rozvoja. Hlavným cieľom Európskej zelenej dohody je transformovať hospodárstvo EÚ v záujme udržateľnej budúcnosti. EÚ má byť spravodlivou, prosperujúcou spoločnosťou s moderným a konkurencieschopným hospodárstvom, ktoré efektívne využíva zdroje, kde budú do roku 2050 čisté emisie skleníkových plynov znížené na nulu a kde hospodársky rast nezávisí od využívania zdrojov. Cieľom je ochraňovať, šetriť a zveľaďovať prírodný kapitál EÚ a chrániť zdravie a blaho občanov pred environmentálnymi rizikami a vplyvmi. Zároveň musí byť táto transformácia spravodlivá a inkluzívna v duchu hesla „na nikoho nezabudnúť“. Účast' verejnosti a dôvera v transformačný proces sú kľúčovými faktormi úspechu a akceptácie príslušných politík. Európska zelená dohoda predstavuje víziu, že Európa sa stane prvým klimaticky neutrálnym kontinentom a to prostredníctvom nasledujúcich opatrení:

Zvýšenie ambícií EÚ v oblasti klímy na roky 2030 a 2050

- Bezpečné dodávky čistej a cenovo dostupnej energie
- Mobilizácia priemyslu v záujme čistého a obehového hospodárstva
- Výstavba a renovácia efektívne využívajúca energiu a zdroje
- Ambícia nulového znečistenia pre netoxické prostredie
- Udržanie a zlepšenie kvality ovzdušia
- Zachovanie a obnova ekosystémov a biodiverzity
- Z farmy na stôl: spravodlivý, zdravý a ekologický potravinový systém
- Urýchlenie prechodu na udržateľnú a inteligentnú mobilitu
- Začleňovanie hľadiska udržateľnosti do všetkých politík EÚ

Plán obnovy Európy po pandémie Covid -19 a systémový prístup k riešeniu dopadov koronakrízy

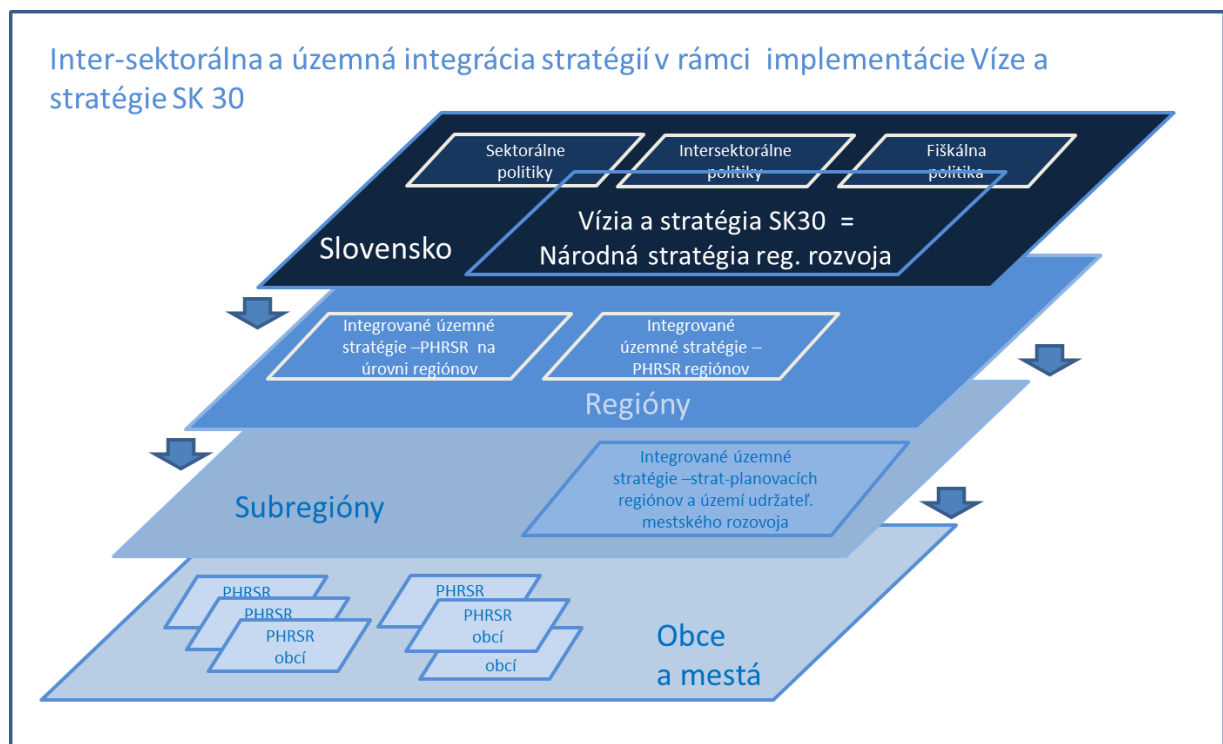
Dopady pandémie COVID-19 výrazne ovplyvňujú spoločnosť a hospodárstvo a zvýrazňujú dôležitosť funkčnej kritickej infraštruktúry štátu. Pandémia odhalila zraniteľnosť a odkryla množstvo charakteristík súčasnej spoločnosti, ako napríklad závislosť od zahraničných trhov a dodávok surovín, materiálov a výrobkov, či dopady degradácie ekosystémov na ľudské zdravie, ťažkosti v rozhodovacom procese, zníženie dôvery časti obyvateľstva voči inštitúciám verejnej správy, nedostatok inkluzivity pri tvorbe rozhodnutí. Na základe požiadavky Európskej komisie vláda SR pripravuje Plán obnovy EÚ, ktorý je reakciou na dopady koronakrízy na spoločnosť.

Riešenie dopadov koronakrízy si vyžaduje aj systémové opatrenia v rámci verejnej správy, predovšetkým zavedenie nadrezortného prístupu. Preto je potrebné podľa odporúčaní Medzinárodného menového fondu a OECD vybudovať robustnejšie inštitúcie a procesy, zlepšiť strategické plánovanie a vytvoriť prioritizáciu projektov. Zároveň pre zlepšenie rozpočtovania je potrebné posilniť systémy plánovania a prioritizácie investícií. Priorizácia dlhodobých investícií, ktorá zo strategického hľadiska bude nadväzovať na Slovensko 2030, bude predmetom dokumentu „Národná investičná stratégia“. Predmetný materiál previaže ciele, merateľné ukazovatele a strategický výber investícií do uceleného myšlienkového rámca. Na Národnú investičnú stratégiu naviažu sektorové investičné stratégie. Potreba vypracovania Národnej investičnej stratégie a sektorových investičných stratégií bude uvedená v pripravovanom dokumente ÚHP MF SR, ktorý sa týka postupu pri príprave investičných projektov.

Regionálny rozvoj

Regionálny rozvoj nie je možný bez nadrezortného prístupu. Preto samosprávy pripravujú integrované územné stratégie, ktoré majú tiež prispieť k naplneniu cieľov Agendy 2030. Toto bude zabezpečené v danom území predovšetkým prostredníctvom prepojenia procesov regionálneho plánovania s procesmi programovania EÚ, konkrétne v rámci prípravy Programov hospodárskeho rozvoja a sociálneho rozvoja, a to aj pre strategicko-plánovacie regióny a územia udržateľného mestského rozvoja. Zároveň na národnej úrovni dôjde k sektorálnej a územnej koordinácii investícií za účelom vecného prepojenia investičných priorit integrovaných územných stratégií samosprávnych krajov a rezortov. Slovensko 2030 je teda nástrojom zmeny a prináša riešenia, ktorých implementácia vyžaduje **horizontálne (nadsektorálne) a vertikálne (medzi stupňami verejnej správy)** integrované riadenie tak, ako to OECD odporučila Slovensku vo svojom dokumente *Lepšia koordinácia pre lepšie politiky, služby a výsledky*.

Zároveň sa predpokladá vypracovať **zákon o udržateľnom rozvoji**, ktorý ukotví integrovanú spoluprácu všetkých zložiek verejnej správy a ktorý nahradí zákon č. 539/2008 Z. z. o podpore regionálneho rozvoja a zákon č. 336/2015 Z. z. o podpore najmenej rozvinutých okresov a o zmene a doplnení niektorých zákonov, pričom vytvorí legislatívne rámce pre podporu regionálneho rozvoja z fondov EÚ.

Nemenej dôležité sú prirodzené (funkčné) strategicko-plánovacie regióny. Tie môžu vzniknúť niekoľkými spôsobmi (integrácia, dezintegrácia) a môžu mať presah medzi viaceré správne celky/obvody vychádzajúc z definovaných regionalizačných kritérií.

Stratégia pre Partnerskú dohodu

Slovensko 2030 stojí na šiestich národných prioritách implementácie Agendy 2030, ktoré sú integrované do troch rozvojových programov:

- ochrana a rozvoj zdrojov,
- udržateľné využívanie prírodných zdrojov,
- rozvoj komúnít.

Princípmi Slovensko 2030 sú:

- environmentálna a hospodárska udržateľnosť,
- kvalita života ako rozhodujúci faktor verejných politík,
- efektívnosť, synergia, subsidiarita, sebestačnosť a integrácia,
- dôraz na priority.

Centrálnym pilierom Slovensko 2030, v súlade s globálnou Agendou 2030, ako aj s Európskou zelenou dohodou je udržateľnosť: dôraz na ochranu životného prostredia na Slovensku, strategické plánovanie a udržateľný rozvoj, zosúladenie priorít s rozvojovým potenciálom regiónov a rozvoj priemyslu založeného na zelenej transformácii a vysokej pridanej hodnote, automatizácii, trhových službách, digitálnej ekonomike, inováciách a vývoji.

Európska únia zabezpečuje rôznymi spôsobmi synergie medzi európskymi a národnými politikami, vrátane politiky súdržnosti a využívania finančných nástrojov. Slovensko 2030 je východiskovým dokumentom pre prípravu Partnerskej dohody na roky 2021 – 2027 a jej implementáciu prostredníctvom integrovaného Operačného programu Slovensko.

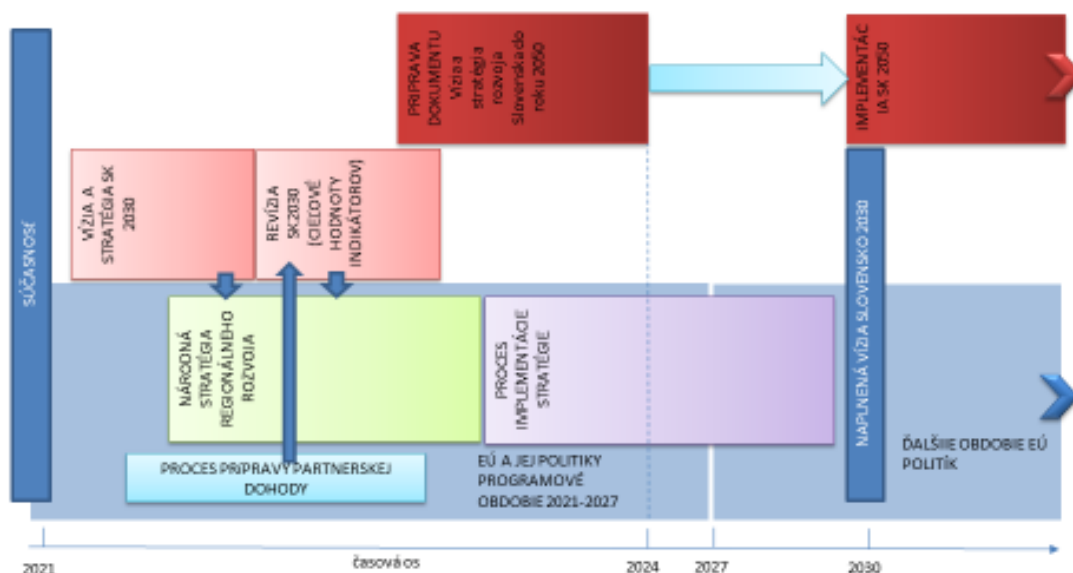

Schéma znázorňuje prípravu dokumentu Slovensko 2030 ako nadradeného dokumentu národnej stratégie regionálneho rozvoja s ohľadom na procesy EÚ a jej politik, konkrétne zarámcovaných v programovom období 2021 – 2027 a následnú prípravu dokumentu Vízia a stratégia rozvoja Slovenska do roku 2050.

Implementácia Agendy 2030

Slovensko 2030 je určené všetkým; ako východiskový dokument pre tvorbu politik najmä ministerstvám, ostatným ústredným orgánom štátnej správy a orgánom územnej samosprávy, ktoré sa ňou budú riadiť pri plánovaní programov podpory a rozvojových projektov. Implementácia Vízia a stratégie rozvoja prinesie benefity pre verejnú správu, podnikateľský sektor, občiansku spoločnosť a všetkých obyvateľov.

Slovensko 2030 nemá ambíciu nahradit' odvetvové, a teda podrobnejšie stratégie, rovnako, ako ani iné rozvojové dokumenty a politiky. Predstavuje výber hlavných národných priorít, uvádza základné nástroje na ich dosiahnutie a stanovuje implementačný a monitorovací rámec. Je úlohou vlád a ich politických priorít, aby tieto základné rámce naplnili vhodným obsahom.

Priority a ciele schváleného dokumentu Slovensko 2030 budú následne rozpracované v nových, resp. aktualizovaných odvetvových stratégiách jednotlivých orgánov ústrednej štátnej správy, programoch hospodárskeho rozvoja a sociálneho rozvoja samosprávnych krajov, miest a obcí a premietnuté do aktualizovaného Národného investičného plánu, implementačných dokumentov Európskej zelenej dohody (ako neoddeliteľnej súčasť stratégie EÚ na naplnenie Agendy 2030 a cieľov udržateľného rozvoja) a do prípravy programového obdobia na roky 2021 – 2027 a predovšetkým Operačného programu Slovensko.

Štruktúra dokumentu

Obsah a štruktúra stratégie reagujú na hlavné výzvy nielen na národnej úrovni, ale aj v jednotlivých špecifických regiónoch Slovenska. Jadrom Slovensko 2030 sú tri integrované rozvojové programy definujúce priority a ciele pokrývajúce kľúčové oblasti rozvoja: ochranu a rozvoj zdrojov, ich udržateľné využívanie a rozvoj komunít. Sú chápané ako prierezové, integrujúce problematiku rôznych rezortov a rôznych úrovní štátnej správy a územnej samosprávy.

Každý rozvojový program, opierajúc sa o výsledky rozsiahlej analytickej práce zhrnuté v úvodnej časti ich popisu, je definovaný:

- cieľom integrovaného rozvojového programu,
- očakávanou kľúčovou zmenou, ktorá by mala byť dosiahnutá jeho realizáciou,
- kľúčovými úlohami, ktoré je potrebné realizovať na dosiahnutie želanej zmeny.

Stratégia tiež obsahuje prílohu č. 1 adresujúcu špecifické postavenie Slovensko 2030 ako Národnej stratégie regionálneho rozvoja SR a prílohu č. 2, ktorá uvádza základný koncept indikátorov pokroku a ich monitorovania.

Vízia ako východisko stratégie rozvoja Slovenska do roku 2030

Slovensko je krajina s vysokou životnou úrovňou, kvalitnými verejnými službami a zdravým životným prostredím pre všetkých obyvateľov. Rozvoj Slovenska sa opiera o vitálne regióny so

vzdelaným a produktívnym ľudským kapitálom, fungujúcou ekonomikou a kvalitnou infraštruktúrou. Ekonomický rozvoj sa opiera o inovácie a odvetvia s vysokou pridanou hodnotou. To vedie k rastu životnej úrovne obyvateľov a vyváženému pomeru práce a rodinného (spoločenského) života.

To znamená:

Krajina – kvalitné miesto na život, štát, ktorý efektívne plní svoje funkcie a verejný sektor s kvalitnými a dostupnými službami

Obyvatelia – rovnosť príležitostí pre každého jednotlivca a rovnaký prístup ku každému jednotlivcovi

Komunity – zodpovednosť, spolupráca, solidarita

Regióny – priestor pre napĺňanie potrieb človeka

Rozvoj – zlepšovanie kvality života

Udržateľnosť – využívanie zdrojov spôsobom, ktorý neobmedzí budúce generácie

Prostredie – zachovanie a udržateľný rozvoj prírodného prostredia a kultúrneho dedičstva ako predpoklad pre zdravý a plnohodnotný život

Bezpečnosť – odolnosť a pripravenosť štátu na vonkajšie a vnútorné ohrozenia

Plnohodnotný život – život prežitý v zdraví, vyváženosť práce a ostatných súčastí života, dostatočný priestor pre vzdelávanie a kultúrne vyžitie.

Slovensko je krajina úspešných udržateľne sa rozvíjajúcich regiónov, ktorá poskytuje kvalitné a bezpečné prostredie pre zdravý a plnohodnotný život všetkých obyvateľov.

1. Integrovaný rozvojový program I. Ochrana a rozvoj zdrojov

Cieľ Integrovaného rozvojového programu I.

Rast a kvalitatívny rozvoj populácie, so špeciálnym dôrazom na vzdelanie, zdravie, kultúru, rozvoj občianskej spoločnosti a právneho štátu a ochrana a udržateľný manažment a rozvoj prírodných zdrojov.

Kľúčová zmena

Presadenie ochrany a rozvoja ľudských a prírodných zdrojov ako nadradeného verejného záujmu prostredníctvom posilňovania odolnosti štátu a spoločnosti s dôrazom na oblasti:

- rast a zdravie populácie,
- vzdelanie a sociálny rozvoj,
- právny štát a bezpečnosť,
- ochrana a zveľaďovanie prírodných a kultúrnych zdrojov.

Súčasný stav: sociálny kapitál (ľudský kapitál, kultúra, právny štát)

Podľa populačných prognóz Eurostatu patrí Slovensko medzi **európske krajiny s najrýchlejšie starnúcim obyvateľstvom**. Súčasný pomer medzi počtom obyvateľov v poproduktívnom a produktívnom veku, ktorý je približne 1 : 4,1, sa zmení do roku 2030 približne na 1 : 3,0. Slovensko teda čelí výzvam spojeným so znižovaním populácie vrátane významných sociálnych a ekonomických dopadov, s negatívnymi následkami pre systém sociálneho zabezpečenia a zdravotnej starostlivosti a potrebou prijatia bezprecedentných a nákladných opatrení. Preto je prvoradou úlohou vynaložiť úsilie na zvrátenie tohto trendu v súlade s medzinárodnými skúsenosťami, formulovať a presadzovať silnú pro-rodinnú politiku. Slovensko patrí ku krajinám s najnižším podielom investícií HDP dočasnej starostlivosti v ranom detstve. Iba 5 % detí do 3 rokov veku využíva zariadenia formálnej starostlivosti, pričom priemer krajín EÚ15 je 42 % (Education at a Glance 2016: OECD).

Súčasťou opatrení na zmiernenie dopadov poklesu populácie je udržanie a **zvýšenie prosperity starnúceho obyvateľstva**, čo nie je možné bez zvýšenia produktivity práce a zásadného zlepšenia prístupu ku kvalitnej zdravotnej starostlivosti, ako aj k celoživotnému vzdelávaniu. Podiel populácie vo veku 25-64 zúčastňujúcich sa aktivít vzdelávania dospelých bol na úrovni 3,6 %, pričom priemer EÚ krajín je 11,7 % v roku 2019. V rámci krajín EÚ27 patrí teda Slovensko ku krajinám, ktoré majú najnižšiu mieru účasti vo vzdelávaní dospelých. Pritom v priemere v EÚ sa do formálneho vzdelávania a odbornej prípravy zapája iba 2 % nekvalifikovaných dospelých (Eurydice, 2011) a dospelí s nízkou úrovňou kvalifikácií, v nízko-kvalifikovaných zamestnaniach, nezamestnaní, neaktívni, starší ľudia a dospelí s najnižšími zručnosťami participujú na celoživotnom vzdelávaní v oveľa menšej miere ako bežná populácia dospelých (Eurydice, 2015).

Podľa odhadov za posledných 15 rokov Slovensko opustilo až 300 000 Slovákov, najčastejšie vysokoškolskí vzdelaní mladí ľudia do 30 rokov. Najvyššiu **mieru odchodu do zahraničia** vykazujú okresy na východe Slovenska. Z okresov na východe Slovenska sa za posledných 10 rokov do zahraničia vylahovalo až približne 6 % populácie.

Vzdelávacie výsledky 15-ročných žiakov v oblasti čitateľskej a prírodovednej gramotnosti sú pod priemerom krajín OECD, v prípade matematickej gramotnosti na úrovni priemeru OECD (PISA 2018). Pod priemerom krajín OECD sú aj výsledky žiakov 4. ročníka základnej školy v oblasti čitateľskej gramotnosti (PIRLS 2016), ako aj matematickej a prírodovednej gramotnosti (TIMSS 2015). Zároveň výchovno-vzdelávací systém dlhodobo nedokáže prekonať prekážky, ktorým deti, žiaci a študenti čelia v súvislosti s ich sociálno-ekonomickým zázemím, zdravotným stavom či znevýhodnením, materinským jazykom či v súvislosti s rozmanitosťou ich výchovno-vzdelávacích potrieb. To sa prejavuje silným vplyvom sociálno-ekonomického zázemia žiakov na ich výsledky v národných a medzinárodných testovaniach, vyššou mierou opakovania ročníka a predčasného ukončovania školskej dochádzky v prípade žiakov zo sociálne znevýhodneného prostredia, či nadmerným zastúpením žiakov so zdravotným znevýhodnením v špeciálnom vzdelávacom prúde. Problémom je aj pretrvávajúca diskriminácia a priestorová segregácia rómskych žiakov, ako aj ich nadmerné zaradovanie do špeciálneho vzdelávacieho prúdu. Vysoký je aj podiel mladých ľudí predčasne ukončujúcich školskú dochádzku (8,3 % v roku 2019, Eurostat).

Pre ďalší rozvoj slovenskej ekonomiky a najmä kvality života obyvateľstva je kľúčový podiel populácie s terciárnym vzdelaním, ktorý má vo vekovej skupine 30-34 ročných stúpajúci trend (v roku 2019 dosiahol úroveň 40,1 %, čo je približne úroveň priemeru krajín EÚ – 41,6 %). Závažným problémom je odchod najtalentovanejších študentov a mladých vzdelaných ľudí do zahraničia. Vysokú školu v zahraničí si v roku 2018 vybral približne každý piaty vysokoškolák (19,2 %). Ide o druhý najvyšší podiel medzi krajinami OECD. Vysoké školy nevyužívajú profiláciu regionálnych hospodárstiev na zvyšovanie svojej kvality a uplatnenia absolventov. Štruktúra absolventov vysokoškolského štúdia je výrazne vychýlená v prospech magisterského štúdia, úplne absentuje ponuka krátkych terciárnych programov bežne dostupných v zahraničí. Z dlhodobého hľadiska je problémom aj nízka účasť dospelých na vzdelávaní – iba 3,6 % populácie vo veku 25-64 rokov sa v roku 2019 počas posledných 4 týždňov pred prieskumom zúčastnilo vzdelávania (priemer krajín EÚ je 11,3 %).

Súčasťou sociálneho kapitálu je aj **kultúrny kapitál**, ktorý predstavuje jednu zo základných konkurenčných výhod danej spoločnosti alebo štátu. Nevyhnutným predpokladom pre čo najúčinnejšie využitie potenciálu, ktorý v sebe ľudský kapitál a kultúra (vrátane kultúrneho a kreatívneho priemyslu) prináša, je jeho všestranný rozvoj. V tomto kontexte je dôležité uplatňovať už od útleho veku princípy tzv. STEAM vzdelávania (predstavuje moderný, interdisciplinárny prístup k výskumu a inováciám, spájajúci vedu a umenie v školskom vzdelávaní),

ktoré podporuje schopnosti ako kritické myslenie, čitateľskú gramotnosť, či kreativitu. Silnou témou ostáva budovanie kultúrnej gramotnosti, ktorá korešponduje s kompetenciou kultúrneho povedomia a vyjadrenia, čo je predpokladom k aktívnemu občianstvu, spolupráci, rešpektu k vlastnej kultúrnej identite a k ostatným kultúram. Jeden z najsilnejších prvkov kultúrneho potenciálu SR predstavuje hustá sieť drobných kultúrnych inštitúcií, angažovanosť jednotlivcov a komunít a mimoriadne bohatstvo a rozmanitosť kultúrneho dedičstva.

Slovenská republika ratifikáciou medzinárodného Dohovoru UNESCO na ochranu nehmotného kultúrneho dedičstva (reflektujúceho výzvy Agendy 2030) sa zaviazala všetkými vhodnými prostriedkami uznať význam a posilniť úlohu nehmotného kultúrneho dedičstva ako hnacej sily a záruky udržateľného rozvoja, ako aj plne integrovať ochranu nehmotného kultúrneho dedičstva do svojich rozvojových plánov, politik a programov na všetkých úrovniach.

Hlavnými cieľmi štátnej kultúrnej politiky je životaschopná a sebavedomá kultúra, ktorá napomáha rozvoju kreatívneho a ekonomického potenciálu Slovenska. Ciele kultúrnej politiky na Slovensku sú formované s dôrazom na ich celospoločenský dosah – kultúra pomáha reflektovať súčasné hodnoty, ale aj uchovávať tradície, prekračuje hranice, buduje hodnotový systém, rozvíja kreativitu, podporuje komunikáciu a kritické myslenie, pestuje toleranciu, empatiu a cit pre krásu. Tiež slúži ako prevencia negatívnych sociálnych javov, kultivuje verejný priestor a v neposlednom rade prispieva k duchovnému a hospodárskemu rastu spoločnosti.

Pri podpore a rozvoji kultúry je nevyhnutné klásť dôraz na vytváranie priaznivého prostredia, podmienok kvalitnej a rôznorodej kultúrnej ponuky a sprostredkovanie kultúry širokým skupinám obyvateľstva, rešpektujúc ich špecifické potreby a záujmy (miestna a regionálna kultúra, kultúra národnostných menšín a etnických skupín, zraniteľné skupiny, fyzická a informačná debariérizácia ponuky a služieb v kultúre a i.).

Výraznou prioritou slovenskej spoločnosti je **budovanie právneho štátu**, bez ktorého nie je možné zabezpečiť základnú predvídateľnosť prostredia a dôveru domácností a obchodných spoločností, čo zvyšuje spoločenské náklady pre rozvoj. V hodnotení indexu demokracie z roku 2017 sa všetky postkomunistické členské štáty EÚ, vrátane Slovenska, umiestnili v pásme tzv. defektných demokracií. Slovensko sa v roku 2018 umiestnilo na predposlednej priečke EU Justice Scoreboard vo vnímaní nezávislosti súdov a sudcov verejnosťou a na poslednej priečke vo vnímaní zo strany podnikateľov¹⁵. Na nízkej úrovni je vnímanie korupcie, kde Slovensko v roku 2019 dosiahlo skóre 50 zo 100 a umiestnilo sa tak na 58. mieste spomedzi 198 porovnávaných štátov¹⁶.

Základným cieľom Slovenskej republiky je zachovanie bezpečnosti, stavu, v ktorom sú chránené základné záujmy štátu, medzi ktoré patria životy a zdravie osôb, majetok a životné prostredie. Prostredníctvom riadenia rizík a krízového riadenia, cieľom ktorých je zamedziť pôsobeniu existujúcich alebo predpokladaných hrozieb, sa navrhujú riešenia a prijímajú vhodné bezpečnostné opatrenia s účelom minimalizovať závažnosť účinku mimoriadnych udalostí a pravdepodobnosť ich výskytu.

¹⁵ Eurobarometer, január 2019, citovaný v The 2019 EU Justice Scoreboard, EU, s.44-45

¹⁶ Corruption perception index in 2019, Transparency International

Súčasný stav: prírodný kapitál

Slovensko sa podľa **Indexu environmentálnej výkonnosti** (EPI) umiestnilo v roku 2007 na 17. mieste so skóre 86 %, ale v roku 2020 na 26. mieste so skóre 68,3 %. Slovensko zaostáva v kvalite ovzdušia a biotopov, predovšetkým ide o vysoké znečistenie tuhými časticami, a má lesy ovplyvnené klimatickou zmenou a biotickými a abiotickými škodlivými činiteľmi. Znečistenie ovzdušia spôsobuje podľa štatistík 5 000 úmrtí ročne¹⁷. Ide predovšetkým o emisie jemných prachových častíc PM₁₀ a PM_{2,5} pochádzajúcich najmä z vykurovania domácností rodinných domov tuhými palivami, prípadne nevhodnými palivami alebo aj odpadmi u sociálne slabších skupín v dôsledku energetickej chudoby. Zvýšené emisie vplývajúce na zhoršenú kvalitu ovzdušia v mestách a aglomeráciách pochádzajú najmä z dopravy, a to vo forme oxidov dusíka – NO_x.

V roku 2019 vzniklo na Slovensku takmer 2,37 mil. ton komunálnych odpadov. Až 50,6 % (rok 2019) z celkového množstva komunálneho odpadu skončilo na skládkach. **Miera recyklácie** komunálneho odpadu je na úrovni 40 % (rok 2019), čo je pod priemerom krajín EÚ (47 %). Až polovica všetkých oblastí, ktoré na Slovensku predstavujú vysoké riziko pre zdravie obyvateľstva a životné prostredie, sú skládky odpadu (OECD).

Environmentálne záťažové sú zlým dedičstvom pre nasledujúce generácie. Na konci roka 2019 bolo v Informačnom systéme environmentálnych záťaží¹⁸ evidovaných 1815 lokalít (2049 registračných listov). V registri časť A (pravdepodobné environmentálne záťažové) bolo 931 lokalít, v registri časť B (environmentálne záťažové) bolo 310 lokalít a v registri časť C (sanované a rekultivované lokality) bolo 808 lokalít. Na základe požiadavky MŽP SR bolo do informačného systému environmentálnych záťaží doplnených 47 lokalít, ktoré súvisia s ťažobnou činnosťou v minulosti (odkalká a odvaly). V rokoch 2009 – 2015 bolo preskúmaných 141 záťaží a sanovaných 19 a v rokoch 2015 – 2021 prebehla alebo prebieha prieskum na 102 a sanácia na 51 lokalitách¹⁹.

Odstránenie environmentálnych záťaží a zabezpečenie netoxického životného prostredia je nevyhnutné pre zdravie súčasných aj budúcich generácií. Osobitne je potrebné vykonať sanáciu environmentálnych záťaží vo vzťahu k podmienkam bývania sociálne vylúčených skupín. K týmto starým záťažiam sa pridala absolútna priorita spomaliť zmenu klímy a čeliť zmene charakteru klímy zavedením nových opatrení. Škody v rámci Slovenskej republiky je pomerne ťažké kvantifikovať, je ale zrejmé, že bez podstatných investícií v najbližšom programovom období budú náklady stúpať a mnohé zmeny môžu byť nezvratné. Preventívne opatrenia sú vždy niekoľko krát lacnejšie, ako následné odstraňovanie škôd.

Slovenská ekonomika spotrebuje viac prírodných zdrojov na obyvateľa, ako je ich kapacita tvoriť tieto zdroje, a teda **ekologická stopa** slovenskej ekonomiky je negatívna, s deficitom 4,1 globálneho hektára²⁰. Každoročne sa predlžuje obdobie, počas ktorého žijeme na **ekologický dlh**: v roku 2020 bol tento deň dňa 22. augusta.

Súčasná pokrytie energetickej spotreby SR nie je udržateľné. Máme jedno z energetickej najnáročnejších hospodárstiev v EÚ a väčšina využívaných energetických zdrojov je neobnoviteľných. Podiel **obnoviteľných zdrojov energie** na hrubej konečnej energetickej spotrebe

¹⁷ Správa o stave životného prostredia SR v roku 2018, MŽP SR a SAŽP

¹⁸ <https://envirozataze.enviroportal.sk/Informacny-system>

¹⁹ Zdroj: IEP z údajov Informačného systému environmentálnych záťaží, október 2020

²⁰ Zdroj: <https://www.enviroportal.sk/indicator/detail?id=3081>

dosiahol v SR 12 %, zatiaľ čo v EÚ-28 v roku 2016 to bolo 17,0 %. Kritická situácia je v sektore dopravy, kde najväčší podiel spotreby palív tvorí konečná spotreba kvapalných palív (97 %).

Zvyšuje sa riziko zhoršovania **kvality povrchových, podzemných vôd a pitných vôd**. Klimatická zmena sa prejaví v poklese hladín podzemnej vody a výdatnosti prameňov, znížení využiteľných zdrojov podzemnej vody a vo vysúšaní (poškodení) sa suchozemských ekosystémov závislých na vode. Počet obyvateľov napojených na kanalizáciu predstavoval v roku 2019 iba 69,13 % celkového počtu obyvateľov SR. Retenčná kapacita vodných nádrží sa v dôsledku neustáleho zanášania sedimentmi znižuje. V SR bolo vymedzených 1 510 vodných útvarov povrchovej vody, z čoho 56,29 % bolo vo veľmi dobrom a dobrom ekologickom stave (rok 2018). Priemerný ekologický stav/potenciál bol hodnotený v 34,77 % útvaroch a zlý a veľmi zlý ekologický stav/potenciál bol hodnotený v 8,94 % vodných útvaroch. SR zaostáva v odstraňovaní nepriaznivých vplyvov na vodné toky spolu s vytváraním vodozádržnej schopnosti krajiny. Dobrý chemický stav útvarov povrchovej vody dosahovalo 97,6 % vodných útvarov. Napriek tomu, že má SR dostatok kvalitných zdrojov podzemnej vody, regionálne a sezónne dochádza k poklesu hladín podzemnej vody. Dobrý kvalitatívny stav dosiahlo 96 % útvarov podzemnej vody, pričom najbohatší zdroj podzemnej vody Žitného ostrova je vystavený rizikám kontaminácie z bodových a difúzných zdrojov.

Napriek relatívne vysokému podielu chránených území na celkovej rozlohe Slovenska (37,4 %), ochrana a starostlivosť o tieto územia nie je vždy dostatočná. Za účasti všetkých zainteresovaných subjektov a prostredníctvom prehodnotenia národnej siete chránených území na základe kritérií IUCN, lokálnych potrieb, najlepšej praxe a cieľov stratégie EÚ pre ochranu biodiverzity do roku 2030, Európskou zelenou dohodou a ďalšími relevantnými stratégiami EÚ v oblasti životného prostredia sa dosiahne účinná ochrana ekosystémov, ich služieb a biodiverzity, ako aj naplnenie cieľov definovaných v Stratégii environmentálnej politiky Slovenskej republiky do roku 2030. Najviac zachované prirodzené biotopy bez potreby aktívnej starostlivosti ostanú alebo budú zahrnuté v tzv. bezzásahových územiach.

Na Slovensku sa dlhodobo ťaží menej dreva, než ho dorastá. Na Slovensku prevládajú stabilnejšie listnaté a zmiešané lesy, ktorých súhrnné zastúpenie je 74 %, z toho listnaté lesy 45 %, prevažne listnaté 9 % a zmiešané 20 %. Ich zastúpenie sa každoročne zvyšuje. Zastúpenie ihličnatých a prevažne ihličnatých lesov je 26 %. Lesy Slovenska sú značne ovplyvňované zmenou klímy a pôsobením biotických a abiotických škodlivých činiteľov²¹. Zhoršuje sa **kvalita pôdy** a zvyšuje sa erózia. Takmer 99 % poľnohospodárskeho pôdneho fondu je hygienicky vyhovujúcich, pričom zostávajúca časť kontaminovanej pôdy je viazaná prevažne na oblasti priemyselnej činnosti a na oblasti vplyvu tzv. geochemických anomálií horských a podhorských oblastí. V posledných desaťročiach sa na zmenách vlastností kvality pôdy významne podieľali antropogénne činitele a meniace sa klimatické podmienky. Používanie fyziologicky kyslo pôsobiacich hnojív, ako aj kyslé atmosférické polutanty prispeli k zvýšenému okysľovaniu pôd, pričom takmer 60 % poľnohospodárskych pôd vykazuje slabo kyslú alebo kyslú pôdnu reakciu. Dochádza k významnej akcelerácii eróznno-akumulačných procesov. V roku 2019 bolo na Slovensku aktuálnou vodnou eróziou ohrozených 275 454 ha poľnohospodárskej pôdy. Z rozlohy 61,6 % využívanej poľnohospodárskej pôdy sa nachádza v oblasti s vysokou koncentráciou dusičnanov vo vodách

²¹ Zdroj: Správa o lesnom hospodárstve za rok 2019

ohrozených znečistením dusičnanmi z poľnohospodárskych zdrojov. Ekologická poľnohospodárska výroba v roku 2019 predstavovala 10,19 % z celkovej rozlohy poľnohospodárskej pôdy²².

Programové vyhlásenie vlády SR na roky 2020 – 2024 reagovalo na všetky výzvy spomenuté v časti **Súčasný stav: prírodný kapitál**.

Na zlepšenie súčasného stavu je potrebné:

I.1 Zastaviť pokles populácie a podporiť rast podielu ekonomicky aktívneho obyvateľstva

1. Stabilizovať mladých ľudí na Slovensku predovšetkým podporou kvality vzdelávacieho systému, zlepšením kvality vzdelávacej a podpornej infraštruktúry, jeho harmonizáciou s dopytom trhu práce a tvorbou pracovných príležitostí s primeraným mzdovým ohodnotením v súlade so skladbou disponibilnej pracovnej sily;
2. V rámci verejných politík zintenzívniť komunikáciu a informovanosť občanov SR pracujúcich a študujúcich v zahraničí za účelom ich návratu zo zahraničia;
3. Vypracovať a implementovať integrovanú politiku na podporu rodiny vrátane podpory mladých rodín prostredníctvom daňovo-odvodovej reformy, sociálne dostupného bývania, zabezpečenia infraštruktúry pre rodiny s deťmi, harmonizácie rodinného a pracovného života, možností kultúrneho a športového vyžitia, či programov prípravy na rodičovstvo a programov starostlivosti o rodinu s deťmi v období raného detstva (0-7 r), vrátane služieb potrebnej podpory. Inštitúcia rodiny poskytuje jedinečné výkony ako pre jednotlivcov, tak aj pre spoločnosť. Prínos konkrétnych rodín pre spoločnosť je však v určitej miere podmienený: a to kvalitou ich vzťahov a schopnosťou plniť svoje rodinné funkcie. Zo vzájomného pôsobenia a určitej závislosti medzi stavom spoločnosti a stavom rodín vyplýva dôležitý faktor pre tvorbu a realizáciu rodinnej politiky;
4. Pripraviť a implementovať plán podpory rozvoja striebornej ekonomiky a zotrvania populácie v ekonomicky aktívnom živote;
5. Prostredníctvom sociálnych inovácií vytvoriť programy na podporu dlhu ako nástroja na uľahčenie sociálnej inklúzie ľudí ohrozených chudobou alebo sociálnym vylúčením;
6. Reformovať dôchodkový systém tak, aby motivoval k dlhodobej účasti v rámci systému a zároveň viedol k pozitívnemu demografickému vývoju za účelom zabezpečenia udržateľného dôchodkového systému.

I.2 Zlepšiť dostupnosť a kvalitu výchovy a vzdelania populácie a harmonizovať ich s očakávaným dopytom trhu práce

1. Zvýšiť atraktivitu učiteľského povolania prostredníctvom postupného zvýšenia plátov učiteľov na úroveň priemeru krajín OECD, skvalitniť vysokoškolskú prípravu na učiteľské povolanie a posilniť kontinuálny profesijný rozvoj učiteľov;
2. Zmeniť obsah vzdelávania v školách so zameraním na rozvíjanie vedomostí, zručností a postojov uplatniteľných v ďalšom živote (napr. čitateľská gramotnosť, kritické myslenie, digitálne zručnosti atď.) a podporiť tvorbu kvalitných učebných zdrojov (učebnice, pracovné zošity, didaktické materiály) prostredníctvom otvorenia učebnicového systému a aplikovania inovatívnych a aktivizujúcich metód vzdelávania (napr. pre cudzie jazyky),

²² Zdroj: Správa o stave životného prostredia Slovenskej republiky v roku 2019 (v príprave)

s osobitným dôrazom na inkluzívne vzdelávanie pre deti zo znevýhodneného prostredia, zohľadňujúc princípy tzv. STEAM vzdelávania a aktuálne potreby týkajúce sa odbornej kvalifikácie jednotlivcov pre ich čo najefektívnejšie uplatnenie sa na pracovnom trhu;

3. Zabezpečiť prístup ku kvalitným a inkluzívnym službám už od raného detstva prostredníctvom uceleného systému poskytovania služieb ranej starostlivosti pre deti a rodiny v riziku (deti so zdravotným znevýhodnením, zo sociálne znevýhodneného prostredia, či z marginalizovaných rómskych komunít) a zvýšenia predprimárnej zaškolenosti detí vo všetkých skupinách;
4. Zvýšiť inkluzívnosť výchovy a vzdelávania v materských školách, základných školách a stredných školách prostredníctvom odstraňovania všetkých druhov bariér a zabezpečenia dostupnej a kvalitnej podpory pre všetky deti a pre všetkých žiakov v súlade s ich výchovno-vzdelávacími potrebami;
5. Podporiť výchovu a vzdelávanie k ľudským právam, k trvalej udržateľnosti a dopadom zmeny klímy, environmentálnej výchove a k aktívnemu občianstvu vo formálnom, neformálnom a celoživotnom vzdelávaní. Aktívne občianstvo rozvíjať aj prostredníctvom podpory dobrovoľníctva;
6. Zvýšiť podporu a rozvoj vzdelávania detí a žiakov patriacich k národnostným menšinám v ich materinskom jazyku;
7. Eliminovať diskrimináciu rómskych žiakov vyplývajúcu zo sociálnej exklúzie a rezidenčnej priestorovej segregácie a ich nepomerneho zastúpenia v špeciálnom prúde školstva a eliminovať diskrimináciu žiakov so zdravotným znevýhodnením postupnou transformáciou špeciálneho prúdu v školstve na systém poskytujúci podporu aktérom v bežnom prúde školstva;
8. Zefektívniť finančné a metodické riadenie regionálneho školstva prostredníctvom presunu kompetencií v oblasti financovania, riadenia a zriaďovania škôl z Ministerstva vnútra SR pod Ministerstvo školstva, vedy, výskumu a športu SR a v spolupráci so samosprávnymi krajinami optimalizovať sieť základných a stredných škôl. Pri optimalizácii siete stredných škôl je potrebné mať na pamäti zachovanie učebných odborov, o ktoré aktuálne nie je záujem, avšak sú potrebné, resp. v budúcnosti môžu byť žiadané;
9. Zaviesť flexibilnejší systém získavania kvalifikácií, podporiť všetky typy vzdelávania dospelých (formálne, neformálne vzdelávanie a informálne učenie sa) s cieľom nadobúdania zručností potrebných pre trh práce a spoločnosť v 21. storočí, zaviesť nástroje na podporu celoživotného vzdelávania (napr. individuálne vzdelávacie účty) a účinné celoživotné poradenstvo;
10. Uskutočniť štrukturálne zmeny vo vysokoškolskom sektore podporou implementácie reformy zabezpečovania kvality vysokoškolského vzdelávania v súlade s Európskymi štandardmi a usmerneniami ESG 2015, zavedením výkonnostných zmlúv do financovania vysokých škôl a dereguláciou vnútorného usporiadania a vnútorného riadenia vysokých škôl;
11. Zvýšiť podiel študentov v medziuniverzitných študijných programoch.

I.3 Zlepšiť zdravotný stav a dĺžku aktívneho života populácie

1. Zabezpečiť dostupnosť kvalitnej zdravotnej starostlivosti na celom území Slovenska vrátane adekvátneho personálneho, finančného a technického zabezpečenia vrátane podpory poskytovania zdravotnej starostlivosti aj digitálnymi technológiami;
2. Podpora primárnej a komunitnej zdravotnej starostlivosti;
3. Zabezpečiť dostupnosť kvalitných sociálnych služieb a podporu ľudských zdrojov:

- Budovanie nových a modernizácia existujúcich zariadení sociálnych služieb na komunitnej úrovni,
 - Zvýšenie motivácie a celospoločenského uznania zamestnancov v sociálnych službách a zabezpečenie ich adekvátneho finančného ohodnotenia,
 - Podpora deinštitucionalizácie sociálnych služieb a rozvoja komunitných sociálnych služieb,
 - Podpora vzdelávania odborných pracovníkov pracujúcich v sociálnych službách,
 - Rozvoj osvetu – výchova a vzdelávanie bežnej populácie vo vzťahu k potrebám osôb s ťažkým zdravotným postihnutím a osôb odkázaných na pomoc iných.
4. Vytvoriť systém systematickej prevencie, včasnej diagnostiky a intervencie, vrátane systému výchovy a osvetu v oblasti zdravého životného štýlu a duševného zdravia, vrátane boja so závislosťami;
 5. Zvýšiť dostupnosť starostlivosti o duševné zdravie v kontinuu zdravie – porucha;
 6. Zlepšiť manažment dlhodobo chorých a využívanie vhodných foriem dlhodobej, následnej a paliatívnej zdravotnej starostlivosti a komunitnej rehabilitácie;
 7. Dôsledne uplatňovať práva pacienta na rovnaký prístup k zdrojom, solidaritu, bezpečnosť zdravotných postupov, dôstojné zaobchádzanie v rámci poskytovania zdravotnej starostlivosti vrátane zohľadnenia hodnoty každého jednotlivca vo všetkých prístupoch k pacientovi. Pri poskytovaní a riadení zdravotnej starostlivosti zohľadňovať naďalej etické princípy. Uplatňovať princíp zdravia vo všetkých politikách.
 8. Podporovať zdravý životný štýl a zodpovednosť za vlastné zdravie a prevenciu chorôb, vrátane zvýšenia úrovne zaočkovania populácie, zdravého stravovania a prevencie psychických porúch;
 9. Podporovať výskum, propagáciu a daňové úľavy pre zdraviu prospešné potraviny a výrobky z týchto potravín;
 10. Podporovať sanáciu environmentálnych záťaží, ktoré predstavujú závažné riziko pre ľudské zdravie, osobitne v priestoroch urbanistických sídiel alebo horninové prostredie, podzemnú vodu a pôdu;
 11. Znižovať znečistenie ovzdušia predovšetkým z priemyslu, energetiky, lokálnych kúrenísk a dopravy a v rámci rozvoja a informovanosti obyvateľstva podporiť vznik nových monitorovacích staníc kvality ovzdušia.

I.4 Zabezpečiť plné uplatnenie princípov právneho štátu a zvyšovať bezpečnosť štátu a spoločnosti

1. Uplatňovať princípy otvoreného vládnutia, podporovať aktívne občianstvo a zefektívniť postupy participácie verejnosti na správe vecí verejných, vrátane participácie na tvorbe, implementácii a kontrole verejných politík;
2. Zlepšiť vymožitelnosť práva, prístup k spravodlivosti pre všetkých, ochranu a podporu ľudských práv, bez ohľadu na pohlavie, rasu, farbu pleti, jazyk, vieru a náboženstvo, politické či iné zmýšľanie, národný alebo sociálny pôvod, príslušnosť k národnosti alebo etnickej skupine, majetok alebo rod alebo iné postavenie, vrátane účinného boja s environmentálnou kriminalitou a politik zameraných na znevýhodnené a zraniteľné skupiny obyvateľov;
3. Posilniť postavenie nezávislých, zákonom zriadených orgánov monitorujúcich a posudzujúcich dodržiavanie ľudských práv a činnosť súdov, sudcov, prokurátorov, advokátov poskytujúcich právne služby obvineným a obžalovaným osobám ex offio, a ďalších právnych profesií majúcich vplyv na uplatňovanie práva a slobôd jednotlivcov;

4. Vytvoriť právne prostredie a efektívne nástroje na potieranie protiprávneho konania páchaného v digitálnom prostredí;
5. Zachovávať bezpečnosť štátu a spoločnosti a posilňovať ich odolnosť proti hrozbám reflektujúc súčasné globálne trendy;
6. Vytvoriť štandardizované postupy a nástroje pre participatívnu prípravu, implementáciu a hodnotenie verejných politík;
7. Zabezpečiť prístup verejnosti k objektívnym a pluralitným zdrojom informácií a posilniť nezávislosti verejnoprávnych médií;
8. Podporiť vzdelávanie k aktívnemu občianstvu, predovšetkým u mladých ľudí.

I.5 Zabezpečiť efektívny a udržateľný manažment prírodných zdrojov

1. Zabezpečiť ochranu, obnovu a zveľaďovanie prírodných zdrojov vrátane zabezpečenia stability a zdravia ekosystémov a ich služieb a premietnutie adaptačných a mitigačných opatrení na nepriaznivé dôsledky zmeny klímy do všetkých rezortných strategických dokumentov a dokumentov rozvoja obcí a regiónov ako nadradený verejný záujem (napr. v plánovaní dopravy, v energetike, územnom plánovaní, vodnom hospodárstve, pôdohospodárstve, lesníctve, udržateľnom cestovnom ruchu, v celkovej starostlivosti o krajinu a iné);
2. Vytvoriť integrovaný koncept ochrany a tvorby sídelnej aj otvorenej krajiny na základe Európskeho dohovoru o krajine a zásad ochrany ekosystémov a ekosystémových služieb;
3. Definovať znižovanie emisií skleníkových plynov a znečisťujúcich látok do životného prostredia a zamedzenie degradácie strategických prírodných zdrojov (voda, lesy a pôda) ako verejný záujem;
4. Znížiť množstvá emisií vypúšťaných do ovzdušia do roku 2030 oproti roku 2005: SO₂ o 82 %, NO_x o 50 %, NMVOC o 32 %, NH₃ o 30 % a PM_{2,5} o 49 % realizáciou adekvátnych environmentálnych opatrení v rámci všetkých zdrojov znečisťovania (priemysel, energetika, doprava, poľnohospodárstvo, vykurovanie domácností) a zabezpečiť adekvátne monitorovanie znečisťujúcich látok v ovzduší podporené vznikom nových monitorovacích staníc kvality ovzdušia;
5. Znížiť množstvo skládkovaných komunálnych odpadov na menej ako 10 % z celkového množstva vzniknutého komunálneho odpadu (do roku 2035) a zvýšiť mieru prípravy na opätovné použitie a mieru recyklácie na 60 % podľa legislatívy Európskej únie v oblasti odpadového hospodárstva a zaviesť opatrenia na predchádzanie vzniku odpadov a tak každoročne znižovať celkové množstvo vyprodukovaných komunálnych a aj priemyselných odpadov;
6. Zvýšiť podiel organických hnojív, ktoré pochádzajú zo spracovania triedeného biologicky rozložiteľného komunálneho odpadu (BRKO) a ich aplikáciu v poľnohospodárstve;
7. Znížiť acidifikáciu poľnohospodárskych pôd melioračným vápnením alebo podporiť základné agrochemické a agrotechnické opatrenia na celkové zlepšenie pôdnych kvalitatívnych parametrov s cieľom lepšieho využívania živín z hnojív;
8. Pri plánovaní a projektovaní veľkých stavebných diel, líniových stavieb a zásahov do podzemných priestorov dôsledne zohľadňovať geologické faktory prírodného prostredia, ku ktorým náleží problematika horninovej stability (deformačné štruktúry) a svahových deformácií (hlavne zosuvy), seizmická aktivita a ochrana povrchových a podzemných vodných zdrojov;
9. Znížiť úroveň znečistenia povrchových vôd prioritnými a prioritne nebezpečnými látkami a úroveň znečistenia podzemných vôd nebezpečnými a ostatnými znečisťujúcimi látkami,

- najmä dusíkatými a pesticídnymi látkami tak, aby do roku 2027 bol dosiahnutý dobrý stav/potenciál vo všetkých vodných útvaroch;
10. Vypracovať a implementovať vodnú politiku, ktorá zabezpečí postupné obnovenie vodných útvarov, ochranu a obnovu prirodzených záplavových území, rašelinísk, mokradí a malých vodných nádrží, ktorá bude predchádzať znečisťovaniu vôd, poklesu množstva podzemných vôd a zabezpečí dostatok pitnej vody v regiónoch;
 11. Vytvoriť a implementovať ucelený plán integrovaného riadenia povodí, vrátane posilnenia vodozádržnej schopnosti krajiny, ktorého predmetom bude aj prevencia povodní, sucha a nedostatku vody v súlade s adaptačnými opatreniami na zmiernenie negatívnych dôsledkov zmeny klímy;
 12. Zvýšiť podiel súvislých porastov nelesnej stromovej a krovinnej vegetácie v mestách a znížiť zábery nezastavanej plochy na minimálne o 50 % do roku 2030 v porovnaní s rokom 2019, a vytvoriť aspoň na 10 % poľnohospodárskej plochy krajinné prvky s vysokým stupňom diverzity;
 13. Zvýšiť plochy pôdy s ekologickou poľnohospodárskou výrobou na úroveň 16 %, čo predstavuje ambiciózny nárast oproti terajšiemu dlhoročnému stavu (10 %), a tak sa priblížiť k ambíciám stanoveným v stratégiách EÚ;
 14. Podporiť využívanie environmentálne vhodných technológií a techniky v poľnohospodárstve a lesnom hospodárstve;
 15. Prehodnotiť a zjednodušiť systém chránených území a stupne ochrany a dopracovať zostávajúce programy starostlivosti pre chránené územia, vrátane efektívneho implementovania ich manažmentových opatrení; pri prehodnotení chránených území a ich ochranných pásiem sa zohľadnia medzinárodné kritériá k prideleniu manažmentových kategórií chránených území podľa IUCN a budú sa rešpektovať vlastnícke práva s uplatnením kompenzácií, pričom v prehodnotených národných parkoch zaradených do manažmentovej kategórie II chránených území podľa IUCN, budú jadrovú zónu tvoriť územia bez zásahov človeka, ktorých rozloha do roku 2025 dosiahne 50 % celkovej rozlohy národného parku a 75% tejto rozlohy do roku 2030;
 - Obnoviť aspoň 15 % degradovaných ekosystémov oproti stavu v roku 2018,
 - Zvýšiť podiel biotopov a druhov európskeho významu nachádzajúcich sa v priaznivom stave z 1/3 biotopov a 1/4 druhov v roku 2018 na 2/3 biotopov a 1/2 druhov do roku 2030.
 16. Uprednostňovať a podporovať prírode blízke adaptačné opatrenia, zásady hospodárenia v lesoch a pod., ktoré reflektujú regionálne špecifiká a v dostatočnej miere reagujú na zmenu klímy a problematiku ochrany biodiverzity s dôrazom na prísnu ochranu klimaxových lesov a pralesov;
 17. Zvýšiť podiel prírode blízkeho hospodárenia v lesoch na 25 % výmery lesov do roku 2030;
 18. Zvýšiť a podporiť mieru kaskádového využitia dreva, podporovať recykláciu výrobkov z dreva a lepšie využívať odpadovú biomasu v poľnohospodárskej a lesnej výrobe na výrobu energií;
 19. Nastaviť národný strategický plán Spoločnej poľnohospodárskej politiky (SPP) tak, aby dopĺňal stratégiu rozvoja Slovenska do roku 2030 a zároveň prispieval k napĺňaniu všeobecne stanovených cieľov Slovenska;
 20. Vytvoriť jednotnú správu chránených území v gescii rezortu životného prostredia.

I.6 Zabezpečiť efektívny a udržateľný manažment kultúrnych zdrojov

1. Pokračovať v obnove národných kultúrnych pamiatok a primerane ich využívať. Vyčleniť reálne zdroje na udržanie a ochranu kultúrneho dedičstva a to tak, aby nedochádzalo k zhoršovaniu stavebnotechnického stavu pamiatkového fondu a jeho úbytku,

k zhoršovaniu konkurencieschopnosti Slovenskej republiky a k narastaniu „spoločenského dlhu“ v tejto oblasti;

2. Posilniť úlohy kultúrneho dedičstva v živote spoločnosti a začleniť ochranu kultúrneho dedičstva do komplexných plánovacích programov. Klásť dôraz na prevenciu pred fyzickou degradáciou hmotnej podstaty pamiatkových objektov, vzdelávanie, osvetu a budovanie povedomia obyvateľov, zveľaďovanie kultúrneho a životného prostredia, podporu občianskych aktivít, vytváranie efektívnych metód integrácie pamiatkového fondu do procesu územného plánovania, regionálneho a miestneho rozvoja, premietnutie cieľov ochrany a rozvoja kultúrneho dedičstva do územného plánovania;
3. Zvýšiť konkurencieschopnosť Slovenskej republiky v rámci cestovného ruchu – zatriktívniť lokality kultúrneho dedičstva a ich previazanosť na budovanie doplnkových služieb v rámci udržateľného kultúrneho turizmu;
4. Zvýšiť rast spotreby kultúry na Slovensku;
5. Zlepšiť interpretáciu, prezentáciu, manažment a marketing verejných kultúrnych hodnôt ako súčasť formovania kvalitného prostredia;
6. Maximálne využívať najnovšie technologické a technické možnosti (digitalizácie) prezentácie kultúrneho dedičstva;
7. Posilniť vzťah ku krajine a k jej kultúrno-historickým hodnotám a životnému prostrediu.

2. Integrovaný rozvojový program II. Udržateľné využívanie zdrojov

Cieľ Integrovaného rozvojového programu II.

Premena hospodárstva SR na udržateľné, ktorého konkurenčná schopnosť sa zakladá na inovatívnom a efektívnom zhodnocovaní zdrojov a ktoré generuje dobré mzdy a prosperitu.

Kľúčová zmena

Transformácia domáceho hospodárstva smerom k:

- využitiu inovácií pre rozvoj a udržateľné zhodnotenie potenciálu regiónov,
- tvorbe vysokej pridanej hodnoty s podporou kvalitnej infraštruktúry,
- environmentálnej a sociálnej udržateľnosti.

Súčasný stav

Slovensko, podobne ako aj iné krajiny, súťaží na globálnom trhu o pracovnú silu a konkurencieschopnosť svojich výrobkov a služieb. Kým na jednej strane stúpajú požiadavky na mzdy a pracovné podmienky rovnako, ako na spomaľovanie zmeny klímy, na druhej strane nové technológie, digitalizácia, veľké databázy a potreba adaptácie na zmenu klímy ponúkajú možnosti na rýchly rast udržateľnej produktivity.

Dôležitou súčasťou zabezpečenia konkurenčnej schopnosti je **koordinácia akademického, priemyselného a verejného sektora a občianskej spoločnosti** v územiach, využívanie a rozvoj miestneho potenciálu a budovanie rozhodovacích kapacít v regiónoch. Pritom podpora takýchto klastrov musí byť nevyhnutne špecifická, v súlade s územným priemetom rozumnej špecializácie.

Súčasný stav charakterizuje **vysoký odliv pracovnej sily za lepšími ponukami** do zahraničia, nedostatočný dôraz na využívanie rozvojového potenciálu a nízka rozhodovacia právomoc regiónov, nedostatočná koordinácia výskumu, akadémie, samosprávy a výroby, nízky podiel domácich inovácií, slabá podpora podnikania, vysoká energetická náročnosť a environmentálna neudržateľnosť priemyslu a príliš veľká závislosť národného hospodárstva na zahraničných investíciách do automobilového priemyslu.

Stabilný rast ekonomiky v poslednej dekáde bol z veľkej miery podporený **rozvojom automobilového priemyslu**, tvoriaceho 40 % priemyselnej produkcie (v roku 2016). Tento priemysel však vytvára iba 4 % pridanej hodnoty vytvorenej v SR a málo rozvíja výskumné a vývojové kapacity.

Nerutinné pracovné pozície, teda také, ktoré vyžadujú plnenie relatívne komplexných úloh, ktoré nemôžu byť usporiadané do systematicky opakujúceho sa poradia, či kódu, predstavujú na Slovensku iba 18 % pracovných pozícií v slovenskom priemysle, čo je najmenej z krajín OECD. Kritický je odliv mladých vzdelaných ľudí z regiónov východného a stredného Slovenska, ktorí v mieste bydliska nenachádzajú adekvátne pracovné príležitosti a životné podmienky.

Úroveň inovačnej výkonnosti ukazujúci **Inovačný index Slovenska** (súhrnný indikátor získaný agregáciou 25 ukazovateľov používaných na meranie inovačnej výkonnosti) dosiahol v roku 2019 len 67 % európskeho priemeru, pričom najslabšie boli hodnotené oblasti financovania a podpory, 25 % priemeru únie, inovácií malých a stredných podnikov, 42 % priemeru únie, a duševných aktív, 43 %

priemeru únie²³. Úroveň inovačnej výkonnosti Slovenskej republiky, charakterizovanej indexom EIS (European Innovation Scoreboard), je v porovnaní s ostatnými krajinami EÚ dlhodobo na nízkej úrovni. Spomedzi 28 krajín EÚ sa Slovenská republika z hľadiska inovačnej výkonnosti za rok 2017 umiestnila až na 23. mieste.

Inovácie na Slovensku sa zameriavajú hlavne na oblasť **informačných a komunikačných technológií**, do ktorej bolo investovaných až 63,3 % z celkového objemu financií investovaných do startupov na Slovensku. **Digitálna ekonomika** na Slovensku tvorila v roku 2016 takmer 6 % celkového HDP, čo je len o niečo menej ako u digitálnych šampiónov, kde to bolo v priemere 7 % HDP. Slovensko má jedinečnú možnosť v rámci Plánu obnovy Európy po pandémie COVID 19 využiť finančné prostriedky na digitálnu transformáciu, čím by sa úrovňou digitalizácie priblížilo krajinám západnej a severnej Európy, pričom do roku 2025 by mu to prinieslo ročne dodatočných 16 miliárd eur v hrubom domácom produkte (HDP). To je napríklad skoro päťnásobok výdavkov štátu na vzdelávanie a školstvo za rok 2018. Nedostatočne sú využívané potenciály vysokej pridanej hodnoty v oblasti kultúry a kreatívneho priemyslu. Zamestnanosť v **kultúre a kreatívnych odvetviach** za rok 2016 predstavovala len 2,5 % z celkovej zamestnanosti, pričom priemer EÚ je 3,7 %. Domácnosti mívajú na kultúrne služby len o niečo viac ako 1 % svojich celkových výdavkov, čo predstavuje iba 75 % priemeru EÚ v prepočte na ich kúpnu silu.

Rozdiely medzi regionálnymi ekonomikami sú vysoké a disparity sa nezmiernujú, ale v čase prehlbujú. HDP²⁴ na obyvateľa v Prešovskom kraji narástlo z 10 872 eur v roku 2008 na 13 606 eur v roku 2016. Rovnaký indikátor v Bratislavskom kraji narástol zo 42 904 eur v roku 2008 na 53 692 eur v roku 2016²⁵. Slovensko má týmito hodnotami druhú najvyššiu disparitu medzi krajinami OECD. Rast produktivity práce je paradoxne vysoký v regionálnych ekonomikách zaostávajúcich okresov, deje sa tak však do veľkej miery vytláčaním nízko produktívnej pracovnej sily z trhu práce.

Energetická náročnosť vyjadrená ako pomer hrubej domácej spotreby energie a HDP v stálych cenách v roku 2014 poklesla oproti roku 2001 o 52 %. Aj napriek uvedenému poklesu, ktorý je za toto obdobie najvýraznejší spomedzi členských štátov EÚ, patrí Slovensko aj naďalej ku krajinám s najvyššou energetickou náročnosťou. Veľký dôraz bude kladený na opatrenia s cieľom motivovať konečných spotrebiteľov energie znižovať svoju celkovú spotrebu.

Už v súčasnosti je prevažná časť elektriny (takmer 80 %) vyrábaná nízkouhlíkovými technológiami. Máme však jedno z energeticky najnáročnejších hospodárstiev v EÚ a väčšina využívaných energetických zdrojov je neobnoviteľných, navyše energetická závislosť na dovoze energonosičov zostáva vysoká. **Podiel obnoviteľných zdrojov energie** na hrubej konečnej energetickej spotrebe dosiahol v SR 12 %, zatiaľ čo v EÚ-28 v roku 2016 to bolo 17,0 %. Kritická situácia je v sektore dopravy, kde najväčší podiel spotreby palív tvorí konečná spotreba kvapalných palív (97 %), zatiaľ čo podiel konečnej spotreby elektriny a iných nízkoemisných alternatívnych palív (CNG, LNG) je veľmi malý. Problém spotreby energie a predovšetkým obnoviteľných zdrojov energie úzko súvisí aj s energetickou chudobou, ktorá sa na Slovensku stala významným faktorom nielen kvality života, ale priamo aj kvality životného prostredia.

²³ European innovation scoreboard 2020, Profily štátov, Európska komisia.

²⁴ HDP ako indikátor regionálneho rozvoja má len obmedzenú výpovednú hodnotu

²⁵ <https://rokovania.gov.sk/RVL/Material/23364/1>

Slovenská ekonomika trpí aj vysokou materiálovou náročnosťou. Miera recyklácie tvorí menej ako 50 % celkového množstva odpadov, z toho pri komunálnom odpade 40 %. Ekonomika prichádza týmto spôsobom o významné množstvo materiálov, ktoré by mohli byť druhotne využité.

Podiel zásobovania obyvateľstva pitnou vodou z verejných vodovodov dosiahol 89,25% z celkového počtu obyvateľov SR. V roku 2019 bola špecifická spotreba na 1 obyvateľa v domácnosti 78,4 l/obyv/deň, čo je hodnota pod hygienickým minimom (80 l/obyv/deň). Podiel obyvateľov napojených na kanalizáciu predstavoval v roku 2019 iba 69,13 % celkového počtu obyvateľov SR. Nepriaznivá je najmä regionálna pripojenosť v okresoch Bytča, Krupina, Trebišov, kde je podiel obyvateľov na úrovni 30-40 %.

Na zlepšenie analyzovaného stavu je potrebné:

II.1 Podporiť rozvoj silných inovačne založených regionálnych ekonomík

1. Prepojiť výskum, inovácie a výrobu v inovačných klastroch v doménach špecializácie definovaných v Stratégii inteligentnej špecializácie (RIS3) s dôrazom na transfer inovácií do regionálnych ekonomík efektívne a udržateľne zhodnocujúcich disponibilné ľudské a prírodné zdroje;
2. Prepojiť akademický, priemyselný a verejný sektor a občiansku spoločnosť v regionálnych a doménových inovačných klastroch a ich spoluprácu na špičkovom medzinárodnom inovačne orientovanom výskume v rámci európskeho výskumného priestoru (ERA), podporiť účasť výskumných kapacít a inštitúcií v medzinárodných schémach a programoch napríklad Horizont Európa;
3. Zvýšiť pridanú hodnotu regionálneho produktu a podporiť spracovanie a využitie domácich produktov s vysokou pridanou hodnotou z poľnohospodárstva, lesného hospodárstva a ťažby nerastných surovín na domácom trhu;
4. Venovať špeciálnu pozornosť transformácii automobilového priemyslu smerom k nízkoemisnej doprave;
5. Podporiť rozvoj kultúrneho a kreatívneho priemyslu osobitne vo väzbe na zvýšenie pridanej hodnoty v pôdohospodárstve, priemysle a udržateľnom cestovnom ruchu;
6. Iniciovať a podporiť zmenu orientácie poľnohospodárstva a lesného hospodárstva na produkty s vyššou pridanou hodnotou najmä vo väzbe na rastlinnú a živočíšnu výrobu a vo zvýšenej miere podporovať ekosystémové služby poskytované poľnohospodárskymi a lesnými ekosystémami v súlade so zásadami udržateľného hospodárstva a udržateľného biohospodárstva;
7. Využiť prevenciu a adaptáciu na zmenu klímy pre vývoj a výrobu nových produktov technológií, procesov a služieb v sektore pôdohospodárstva, priemyselnej výroby, či udržateľného cestovného ruchu;
8. Podporiť technické a technologické inovácie zvyšujúce energetickú efektívnosť na rozvoj nízkouhlíkovej energetiky, ktoré nezvyšujú dopyt pôdy na výrobu biopalív;
9. Podporiť inovácie na zaistenie bezpečnosti, budovania a udržiavania kritickej infraštruktúry.

II.2 Dobudovať infraštruktúru inovačne založenej zelenej ekonomiky

1. Aktívne podporovať rozvoj podnikania smerom k zvyšovaniu pridanej hodnoty produktov a uzatváraniu hodnotových reťazcov kľúčových výrobkov. Podporovať podnikateľské vzdelávanie, nové biznis modely, zakladanie a rast malých podnikov a koordináciu komplexných lokálnych produktov a regionálne uzavretých cyklov;

2. Budovať nízko-emisný dopravný a logistický systém, posilňujúci hospodársku sebestačnosť a rozvoj potenciálu regiónov (pri zabezpečení migračnej priepustnosti krajiny);
3. Modernizovať a rozvíjať digitálnu a dopravnú infraštruktúru, ktorá je súčasťou siete TEN-T a dôležitých regionálnych spojení;
4. Zabezpečiť digitalizáciu ekonomiky a spoločnosti v rámci nasledovných komponentov: digitálne a mobilné služby štátu a verejnej správy, konektivita, digitálna bezpečnosť, digitálna transformácia ekonomiky a spoločnosti, vytvorenie podporného prostredia a podpora ďalšieho vzdelávania v oblasti zvyšovania digitálnych zručností detí a dospelých, zamestnancov štátnej a verejnej správy a seniorov, inovačné a znalostné centrá v regiónoch;
5. Transformovať energetický sektor smerom k decentralizovanej výrobe s využitím obnoviteľných zdrojov energie, akumulčných kapacít a inteligentného riadenia výroby a spotreby (smart grid).

II.3 Zlepšiť udržateľnosť a odolnosť národnej a regionálnych ekonomík

1. Podporiť orientáciu ekonomiky na efektívne zhodnotenie a opätovné používanie vlastných zdrojov regiónu a rozvoj obehovej ekonomiky (maximalizácia efektívnosti využívania materiálových zdrojov, podpora nových „obehových“ obchodných modelov a zodpovedného spotrebiteľského správania, dôraz na predchádzanie vzniku odpadu, zvýšenie miery triedenia a recyklácie odpadov na komunálnej úrovni, podpora opätovného používania výrobkov v súlade s programom odpadového hospodárstva SR a s programom predchádzania vzniku odpadu a podpora trhu s druhotnými surovinami);
2. Pripraviť circularity gap report – potenciál rozvoja obehového hospodárstva na Slovensku <https://www.circularity-gap.world>;
3. Pripraviť cestovnú mapu na znižovanie emisnej a energetickej náročnosti ekonomiky v súlade s našimi medzinárodnými záväzkami a Integrovaným národným energetickým a klimatickým plánom na roky 2021 – 2030;
4. Zvýšiť podiel obnoviteľných zdrojov energie a utlmiť ťažbu uhlia a jeho energetické zhodnocovanie;
5. Zvýšiť podiel obcí pripojených na verejnú kanalizáciu v zaostávajúcich regiónoch, rozšíriť a zvýšiť hydraulickú kapacitu stokových sietí v aglomeráciách väčších ako 2,000 ekvivalentných obyvateľov (EO);
6. Podporiť výstavbu stokových sietí a čistiarní odpadových vôd v aglomeráciách do 2,000 EO, nachádzajúcich sa v chránených vodohospodárskych oblastiach (CHVO);
7. Podporiť spoluprácu subjektov trhovej a sociálnej ekonomiky na miestnej úrovni vytvárajúcich pracovné príležitosti pre znevýhodnené sociálne skupiny a zároveň koordináciu efektívneho pokrytia lokálneho a regionálneho dopytu ich produktmi;
8. Maximalizovať pokrytie domáceho dopytu po produktoch a službách vlastnou regionálnou produkciou, predovšetkým v oblasti potravinárskej produkcie, energetiky a oblasti služieb vrátane udržateľného cestovného ruchu a pôdohospodárstva;
9. Podporovať rozvoj udržateľného cestovného ruchu, najmä prírodného cestovného ruchu, ekologického cestovného ruchu (napr. pozorovanie zvierat, interpretácia hodnôt a pod.);
10. Podporiť rozvoj zdieľanej ekonomiky najmä v oblasti prenájmu tovarov a zdieľania služieb zo strany obyvateľov a podnikateľov;
11. Podporiť diverzifikáciu hospodárstva prostredníctvom cieleného nasmerovania existujúcich intervenčných nástrojov tak, aby sa dosiahol optimálny mix:
 - odvetvovej štruktúry podnikov (zníženie disproporčného podielu automobilového priemyslu),

- veľkostnej štruktúry podnikov (malé, stredné, veľké),
 - priestorového rozmiestnenia podnikov na národnej a regionálnej úrovni,
 - štruktúry ponúkaných pracovných miest.
12. Podporiť vytvorenie regionálnych komunitných fondov zhodnocujúcich akumulovaný regionálny kapitál investíciami v rámci podpory rozvoja domácej regionálnej ekonomiky;
 13. Podporovať zelené inovácie, spoluprácu slovenských i zahraničných vysokých škôl, vedeckých pracovísk, súkromného a tretieho sektora a miest a obcí. Zároveň zvýšiť podiel zelených investícií a zabezpečiť, aby zelené verejné obstarávanie tvorilo 70 % z celkového množstva aj hodnoty zákaziek vo verejnom obstarávaní do roku 2030;
 14. Podporovať environmentálnu výchovu, vzdelávanie a osvetu za účelom zabezpečenia udržateľného využívania zdrojov a ochrany životného prostredia;
 15. Vytvoriť a zaviesť systém efektívneho krízového manažmentu regionálnych ekonomík vrátane fondov rizikového kapitálu a garancií v segmentoch s potenciálnymi sociálnymi dopadmi, dopadmi na zdravie, bezpečnosť, životné prostredie a prírodné zdroje (voda, pôda).

3. Integrovaný rozvojový program III. – Rozvoj komunit

Cieľ Integrovaného rozvojového programu III.

Rozvoj komunit a zvýšenie kvality života pre všetky sociálne skupiny prostredníctvom priblíženia správy vecí verejných občanom a sociálnej inklúzie a dostupných, kvalitných a efektívnych služieb.

Kľúčová zmena

Zvýšiť podporu rozvoja občianskej spoločnosti a participácie občanov, socio-ekonomických partnerov a iných zainteresovaných aktérov na tvorbe, implementácii a kontrole verejných politík. Posilnenie územného princípu ako základu pri definovaní rozvojových politík, harmonizácii a integrácii sektorových politík a politík rôznych hierarchických úrovní verejnej správy v záujme občanov, komunit a ich udržateľného rozvoja.

Optimalizácia systému štátnej správy a samosprávy založená na rozložení právomocí, zodpovedností a zdrojov na princípe subsidiarity, partnerskej spolupráce a synergie medzi jednotlivými úrovňami a sektormi verejnej správy v záujme efektívneho uspokojenia potrieb občanov.

Dostupnosť, efektívnosť fungovania a udržateľnosť rozvoja infraštruktúry pre zdravé a súdržné komunity, vytvárajúcej podmienky pre plnohodnotný život obyvateľov každého regiónu Slovenska bez ohľadu na ich sociálno-ekonomické zázemie či znevýhodnenie.

Súčasný stav

Slovensko vykazuje **veľké regionálne disparity v kvalite života** jeho obyvateľov. Spomedzi štátov OECD vykazuje Slovensko štvrté najvýraznejšie regionálne rozdiely v HDP *na obyvateľa*. (Bratislavský kraj so 184 % priemeru EÚ dosahuje 3,5-krát vyššie HDP na osobu ako východné Slovensko s 53 % priemeru EÚ), čo sa prejavuje aj vo veľkých rozdieloch v dostupnosti zdrojov pre zabezpečenie potrieb obyvateľov jednotlivých regiónov.

Slovensko patrí k členským krajinám EÚ, ktoré sa z hľadiska **miery chudoby a sociálneho vylúčenia** pohybujú dlhodobo pod celoeurópskym priemerom (16,4 % v porovnaní s 21,4 % v roku 2019²⁶), kde je problémom viacgeneračná chudoba a nízka sociálna mobilita najviac ohrozených skupín.

²⁶ Zdroj: Eurostat <https://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/submitViewTableAction.do>

Výrazné rozdiely sú v dostupnosti práce ako kľúčovom faktore kvality života. Aj keď na konci roka 2019 miera evidovanej nezamestnanosti dosiahla úroveň 5 %, na Slovensku sú výrazné regionálne rozdiely. Navyše **miera zamestnanosti** ľudí so zdravotným postihnutím v roku 2018 dosahovala na Slovensku len 18,7 % (ŠÚ SR), rovnako ako miera zamestnanosti nízko kvalifikovanej pracovnej sily (priemer EÚ28 predstavoval 55 %). Situáciu bude bez adekvátnych opatrení zhoršovať očakávaná digitálna a zelená transformácia ekonomiky: podľa odhadov OECD bude v období nasledujúcich 10-20 rokov približne 10 % pracovných miest na Slovensku nahradených automatmi a ďalších približne 30 % bude významne zmenených smerom ku zvýšeniu nárokov na odbornosť zamestnanca.

Nízka **kvalita verejnej správy** brzdí hospodársky rozvoj a znižuje vplyv verejných investícií. Slovenské regióny v indexe kvality verejnej správy EQI 2017 skórujú v poslednej štvrtine. Na 100 000 obyvateľov pripadá až 54 obcí, čo radí Slovensko na 2. miesto administratívne najfragmentovnejších štátov OECD. Miestne samosprávne jednotky na Slovensku sú trikrát menšie ako priemer EÚ, päťkrát menej ako priemer OECD a povinnosť obcí poskytovať rovnaké služby bez ohľadu na veľkosť vedie k neefektívnosti.

Takáto štruktúra verejnej správy nie je efektívna. **Nedostatočná územná previazanosť, adresnosť a koordinácia sektorových politík v spojení s nedostatočným využitím princípu subsidiarity a rozdelenia rozhodovacích právomocí a zdrojov medzi jednotlivé úrovne verejnej správy znižuje efektívnosť využitia verejných zdrojov.** Obce do 250 obyvateľov vynakladajú na samotný výkon správy až polovicu všetkých svojich výdavkov. Iba zvyšná polovica smeruje na poskytovanie služieb. Naopak, obce s počtom obyvateľov od 5 do 100 tisíc dokážu až takmer 90 % svojich výdavkov alokovať do poskytovania verejných služieb a rozvoja.

Podľa hodnotení EÚ a OECD je problémom aj **nízka efektívnosť a nedostatočná pružnosť verejných politík v reagovaní na identifikované výzvy, problémy a potreby**, malá koncentrovanosť na priority dané problémovou situáciou; verejné politiky nie sú založené na využití regionálnych potenciálov vrátane ľudského a prírodného kapitálu. Implementácia mnohých rozvojových programov trpí na zdĺhavé administratívne procesy pri príprave výziev a schvaľovaní jednotlivých žiadostí, ale aj na dlhodobú absenciu strategického plánovania premietajúcu sa do slabej pripravenosti projektov adresne riešiacich kľúčové problémy.

Otázka bývania, kľúčová pre kvalitu života, je jedným z pretrvávajúcich problémov väčšiny nižších príjmových skupín domácností, ale aj domácností, ktoré vstupujú prvýkrát na trh s bývaním. Na Slovensku je nižší počet bytov na obyvateľov v porovnaní s priemerom EÚ. Ako výsledok privatizácie bytového fondu má SR zároveň málo rozvinutý nájomný trh (podľa Sčítania obyvateľov a domov v roku 2011 cca 3 % bytov sú ešte v družstevnom vlastníctve, 3 % bytov sú v súkromnom vlastníctve prenajímané na trhu a iba necelé 3 % bytov sú vo verejnom nájomnom sektore). Nevyváženosť v sektore bývania vedie nielen k znižovaniu mobility pracovnej sily, ale aj k neúmernému zadlžovaniu hlavne mladých ľudí a nízkopríjmových sociálnych skupín. Otázka bývania má okrem finančnej dostupnosti aj ďalšie aspekty, ktorými sú sociálna vylúčenosť a podmienky bývania v marginalizovaných rómskych komunitách.

V procese privatizácie bola oslabená **schopnosť komunit ovplyvňovať kľúčovú technickú a environmentálnu infraštruktúru** zabezpečujúcu prístup k základným podmienkam kvality života ako je prístup k pitnej vode, environmentálne prijateľnému manažmentu odpadu a odpadových vôd, zásobovaniu energiami, teplom a podobne. Problémom sa stala nielen fyzická, ale aj sociálna dostupnosť kľúčovej infraštruktúry.

Ďalším z kľúčových faktorov kvality života je **dostupnosť služieb a v rámci nej fyzická a dopravná dostupnosť**. V slovenských mestách všetkých kategórií žije približne 54 % obyvateľov (európsky priemer je až 70 %), ale je v nich koncentrovaných až 79 % pracovných príležitostí, čo podmieňuje vysokú vynútenú mobilitu obyvateľstva. Na druhej strane v obciach žije zvyšných 46 % obyvateľov,

preto je potrebné zamerať sa na dostupnosť základných verejných služieb, čím obmedzíme mobilitu obyvateľov komunity, podporíme využívanie miestnych verejných služieb a trávenie voľného času v komunite.

Dlhodobým trendom v oblasti mobility obyvateľstva je **pokles podielu verejnej dopravy na celkovej osobnej doprave** z 50 % v roku 1995 na 27 % v roku 2017 a súčasné zvýšenie podielu individuálnej automobilovej dopravy na 73 %, čo má za následok zhoršenie kvality ovzdušia a zhoršenie plynulosti cestnej premávky v sídlach.

Slovensko zaostáva vo využití **inovatívnych finančných nástrojov** umožňujúcich optimálnu kombináciu rôznych módov financovania (napr. grantové, revolvingové) a súbeh rôznych zdrojov (štátny rozpočet, rozpočet samospráv, privátny kapitál). Rozdelenie zdrojov a zodpovedností za ich manažment nekorešponduje s rozdelením kompetencií v oblastiach zodpovedností verejného sektora na jednotlivých úrovniach verejnej správy.

Na zlepšenie analyzovaného stavu je potrebné:

III.1. Zlepšiť dostupnosť, transparentnosť a efektívnosť verejnej správy

1. Podporovať otvorené vládnutie a mechanizmy participácie občanov, socioekonomických partnerov a ostatných zainteresovaných aktérov na tvorbe, implementácii a kontrole verejných politík na všetkých úrovniach verejnej správy;
2. Posilňovať kapacity inštitúcií verejnej správy a občianskej spoločnosti, brániť a upevňovať demokraciu na Slovensku a podporovať rozvoj občianskej spoločnosti a aktívneho občianstva;
3. Dostupnosť, transparentnosť a efektívnosť verejnej správy potrebujeme vnímať v rámci doterajšej aplikačnej praxe a na základe dvadsať ročných skúseností od reformy verejnej správy. Ukazuje sa, a aplikačná prax to potvrdzuje, že Slovensko potrebuje integrovaný model verejnej správy a zmysluplnú decentralizáciu. Na základe toho sa ako mimoriadne efektívne východisko, okrem zavedenia integrovaného modelu verejnej správy a nevyhnutných modernizačných procesov v rámci miestnej územnej samosprávy a regionálnej samosprávy, ukazuje aj potreba systematickej medziobecnej spolupráce. Práve tento koncept garantuje dostupnosť aj efektívnosť verejnej správy, pričom parametre transparentnosti je možné umocniť v optimálnom nastavení administratívneho riadenia v prostredí samospráv. Je potrebná optimalizácia fungovania verejnej správy na všetkých úrovniach riadenia vrátane národnej, regionálnej a miestnej úrovne, ako aj optimalizácia štátnej správy na miestnej a regionálnej úrovni. Základom optimalizácie fungovania na miestnej úrovni je medziobecná spolupráca, jej systematická podpora, zriadenie tzv. centier zdieľaných služieb a odstupňovanie kompetencií medzi miestnymi samosprávami;
4. Legislatívne, inštitucionálne a kapacitne posilniť integrovaný územný manažment založený na usporiadanom pozemkovom vlastníctve, adresných rozvojových stratégiách na regionálnej a miestnej úrovni vytvorených na báze multi-sektorového partnerstva (napríklad využitím princípu CLLD všade tam, kde je to možné), vychádzajúc z integrácie problematiky ekonomického, regionálneho a územného rozvoja v rámci nového Zákona o rozvoji, zákona o výstavbe a priemietnutia stratégie Slovensko 2030 do štruktúry Operačného programu Slovensko;
5. Integrovat' sektorové politiky a investičné intervencie verejného sektora, v súlade s dokumentom Slovensko 2030, ako aj Národným investičným plánom,

6. podporovať rozvoj polycentrickej sídelnej štruktúry (funkčných mestských regiónov) vrátane podpory zachovania rôznorodosti a rozvoja vidieka;
7. Transformovať systém manažmentu verejných investícií, vrátane eliminovania sektorového prístupu na všetkých úrovniach a priblížiť správu verejných záležitostí občanom prostredníctvom vybudovania viacúrovňového integrovaného manažmentu rozvoja na národnej, regionálnej a miestnej úrovni, ako aj dobudovať systém ich viaczdrojového financovania s využitím zdrojov EÚ ako komplementárnych;
8. Zvýšiť efektívnosť a stabilizovať investičnú politiku najmä prostredníctvom:
 - o vytvorenia národného systému strategického riadenia na všetkých úrovniach verejnej správy, predvídania a krízového riadenia,
 - o medziodvetvovej koordinácie a prechodom od operatívneho k strategickému plánovaniu a riadeniu v rámci integrovaných územných rozvojových stratégií regiónov,
 - o Národného investičného plánu,
 - o systému integrovaného viaczdrojového financovania regionálneho rozvoja prevádzujúceho všetky finančné podporné mechanizmy, vrátane fondov EŠIF,
 - o systému integrovaného viacúrovňového riadenia regionálneho rozvoja na regionálnej, sub-regionálnej a miestnej úrovni s využitím strategicko-plánovacích regiónov,
 - o systému programového rozpočtovania na všetkých úrovniach verejnej správy.
9. Vytvoriť efektívny mechanizmus sprístupnenia otvorených údajov verejného sektora a digitálnych služieb, ktoré budú prístupné pre všetkých občanov a podnikateľov;
10. Efektívne využiť moderné technológie pre zabezpečenie kvality a lepšej dostupnosti verejnej správy a služieb občanom, pre zvýšenie transparentnosti rozhodovania orgánov verejnej správy a ochranu proti kybernetickým hrozbám a dezinformáciám.

III.2. Posilniť ekonomickú udržateľnosť komunití obcí, miest a regiónov

1. Prepojiť odvetvové politiky štátu, zaviesť nástroje pre systematickú podporu medziobecnej spolupráce tak v oblasti spoločného výkonu originálnych kompetencií, ako aj v prostredí spoločného výkonu verejnoprospešných činností, čo v sebe prinesie benefity v podobe podpory lokálnej hospodárskej politiky, priameho dosahu samospráv na efektívnejšie zabezpečovanie verejnoprospešných činností a teda mnohých verejných služieb v záujme posilnenia ekonomickej udržateľnosti územných komunití vybudovaním silných miestnych a regionálnych ekonomík založených aj na princípoch obehového hospodárstva;
2. Stabilizovať pracovné miesta v regiónoch vybudovaním kvalitnej verejnej technickej, dopravnej a výskumno-vývojovej infraštruktúry podporujúcej ekonomické zhodnotenie lokálneho/regionálneho ľudského a prírodného kapitálu a vysokú pridanú hodnotu regionálneho produktu;
3. Zvýšiť podiel zamestnaných pracujúcich z domu;
4. Podporiť sebestačnosť regiónov a odolnosť ich trhu práce voči vonkajším otarasom uzatváraním cyklov dizajn – prvovýroba – spracovanie – distribúcia – spotreba – opätovné použitie – recyklácia v rámci regiónov SR;
5. Podporiť zdieľanú ekonomiku hlavne v oblasti dopravy, zdieľaní spoločných služieb a tovarov;
6. Zabezpečiť udržateľné podmienky pre sociálne podnikanie a služby podporovaného zamestnávania;

7. Odstrániť prekážky dostupnosti pracovných miest, vstupu a zotrvania znevýhodnených skupín na trhu práce a všetky formy diskriminácie na pracovisku a podporiť pracovnú mobilitu;
8. Zvýšiť kvalitu a znížiť administratívnu a časovú náročnosť procesov vo verejnej správe na úroveň priemeru OECD (napr. získania stavebného povolenia a prislúchajúcich procesov o 50 %), a to najmä zvýšením odbornosti pracovníkov verejnej správy, zlepšením (materiálnych a softvérových) podmienok na výkon verejnej moci v elektronickej podobe, zavedením štandardizovaných postupov a vytvorením kapacít pre participáciu verejnosti na verejnej správe;
9. Zabezpečiť vypracovanie a implementáciu regionálnych a lokálnych adaptačných stratégií participatívnym spôsobom s občianskou verejnosťou a ich integráciu do rozvojových a územných plánov.

III.3. Zabezpečiť dostupnosť a udržateľnosť kvalitnej, modernej a efektívnej infraštruktúry, služieb a bývania pre zdravý a plnohodnotný život komunít

V oblasti sociálnej a zdravotnej infraštruktúry

1. Odstrániť sektorový prístup k sociálnej a zdravotnej starostlivosti vytvorením efektívneho prepojeného systému služieb kvalitnej zdravotnej a sociálnej starostlivosti zabezpečujúceho dostupnosť prevencie a potrebnej podpory vo všetkých regiónoch Slovenska pre všetkých obyvateľov, najmä s dôrazom na znevýhodnené skupiny obyvateľstva;
2. Posilniť úlohu komunít v systéme poskytovania sociálnych služieb transformáciou z inštitucionálnej na komunitnú starostlivosť zahŕňajúcu komunitné aktivity vzájomnej pomoci, dobrovoľnícke aktivity a programy, opatrovateľskú a sociálnu a psychologickú starostlivosť v prirodzenom rodinnom prostredí vrátane vytvorenia adekvátneho modelu ich finančnej podpory z verejných zdrojov;
3. Vytvoriť sieť zariadení sociálno – zdravotnej starostlivosti;
4. Zabezpečiť opatrenia na odstraňovanie najhorších foriem chudoby ako sú materiálna a potravinová deprivácia poskytovaním potravinovej a základnej materiálnej pomoci pre najodkázanejšie osoby, teplého jedla pre ľudí bez domova, ako aj zavedením nových opatrení.

V oblasti školskej infraštruktúry

1. Podporiť úzku spoluprácu stredných odborných škôl s profesijnými cechmi a združeniami, združujúcimi zamestnávateľov v rôznych odvetviach, prostredníctvom budovania nadpodnikových vzdelávacích centier, aby sa posilnila dostupnosť, materiálne aj personálne zabezpečenie praktického vyučovania;
2. Zriadiť centrá odborného vzdelávania v regiónoch so špičkovým vybavením pre spoločensky potrebné remeslá, ktoré budú poskytovať sekundárne aj terciárne vzdelávanie v remeslách;
3. Zaviesť centrálnu, celoštátnu riadenú, transparentnú prijímaciu pohovory na stredné školy v elektronickej forme a motivačne nastaviť potrebnú úroveň výsledkov pre kvalifikovanie sa žiaka na štúdium na gymnáziu. Toto nastavenie aplikovať rovnako v 1. aj v 2.kole prijímacích pohovorov a dodržať aj v 2.kole nastavené plány výkonov stredných škôl;
4. Motivačnými nástrojmi pre majstrov odbornej výchovy zabezpečiť, aby sa do vzdelávania zapájali aj skutoční odborníci z praxe a vytvoriť podmienky, aby sa tieto osoby mohli pedagogicky vzdelávať popri zamestnaní;

5. Vytvárať podmienky v materských a základných školách pre budovanie vzťahu k manuálnej práci u detí a povzbudzovať ich v rozvoji technického nadania a zručností, ktoré preukážu. Záujem detí je potrebné podporiť aj celoplošnou propagáciou remeselných povolání v médiách.

V oblasti technickej infraštruktúry

1. Zabezpečiť environmentálne udržateľné a fyzicky a sociálne dostupné služby verejnej technickej infraštruktúry vrátane dodávok energií, tepla, zásobovania vodou, kanalizácie a likvidácie odpadových vôd a zberu a zhodnotenia komunálneho odpadu vo všetkých regiónoch a obciach so zohľadnením ich špecifik pri návrhu špecifických technických riešení a potrieb technickej infraštruktúry, vrátane riešenia špecifik a potrieb technickej infraštruktúry a služieb pre marginalizované rómske komunity, s uplatňovaním princípov desegregácie;
2. Zabezpečiť legislatívne zadefinovanie kľúčovej verejnej technickej infraštruktúry, jej ochranu, bezpečnosť a kontrolu verejného sektora nad ňou;
3. Zabezpečiť fyzickú a sociálnu dostupnosť pokročilých digitálnych sietí s veľmi vysokou kapacitou; okrem toho digitálna infraštruktúra je jedným z nástrojov, ktoré môžu výrazne prispieť k rozsahu a kvalite služieb, napríklad v oblasti cestovného ruchu, ale aj samotnej práci na platforme „big data“, ktorá umožňuje optimálne nastavovanie rozhodovacích procesov, kontrol úspešnosti verejných politík a nastavovania prvkov benchmarkingu v rámci komunálneho manažmentu.

Mimoriadne dôležitá je podpora eGovernmentu v kombinácii s kybernetickou bezpečnosťou a agendou smart, ktorú je potrebné vnímať ako kombináciu „gazdovského“ rozumu s informačno-komunikačnými technológiami.

V oblasti bývania

1. Zabezpečiť prechod od zabezpečenia dostupnosti bytov k zabezpečeniu dostupnosti kvality obytného prostredia vrátane jeho bezpečnosti a environmentálnej, ekonomickej a sociálnej udržateľnosti. Zamerať sa na výstavbu, využívanie a obnovu budov s nízkou spotrebou energií, využívaním dostupných obnoviteľných zdrojov energie a výmenou vykurovacích zariadení na tuhé palivá najmä v rodinných domoch, kde pri spaľovaní vznikajú zvýšené hodnoty emisií PM_{2,5} a PM₁₀, za ekologickejšie zariadenia;
2. Zvýšiť počet disponibilných bytov na 1000 obyvateľov aspoň na úrovni priemeru EÚ (395 bytov);
3. Zvýšiť podiel nájomného (vrátane bezbariérového) bývania na celkovom objeme disponibilného bytového fondu na 10 % do roku 2030;
4. Zlepšiť sociálnu dostupnosť bývania zdvojnásobením podielu bytov s regulovaným nájomom na celkovom objeme bytov z 1,6 % na 3 % v roku 2030;
5. Vytvoriť viacstupňový systém podporovaného bývania pre zraniteľné skupiny obyvateľstva vrátane podmienok pre uplatňovanie princípu housing first pre predchádzanie a elimináciu bezdomovectva;
6. Znížiť počet lokalít označovaných ako rómske osídlenie vykazujúcich subštandardné podmienky života v porovnaní s rokom 2018 o 50 %, rovnako ako aj znížiť počet obydľí a ľudí žijúcich v týchto osídleniach a vyriešiť legalizáciu užívania pozemkov v týchto lokalitách.

V oblasti verejných priestorov, objektov a zariadení služieb a maloobchodu

1. Zabezpečiť dostupnosť, bezpečnosť a bezbariérovosť vo všetkých verejných priestoroch a objektoch ako sú ulice, parky, námestia, ihriská športoviská, nákupné centrá a zariadenia maloobchodu a služieb a pod.;
2. Zabezpečiť definovanie a implementáciu štandardov bezpečnosti a bezbariérovosti vo všetkých novostavbách verejných aj súkromných objektov a priestorov;
3. Definovať a zabezpečiť naplnenie najvyšších environmentálnych štandardov vo všetkých nových a minimálne v tretine existujúcich verejných budov a verejných priestorov v intravilánoch obcí vrátane dostupnosti mestských plôch so zeleňou;
4. Zaviesť efektívnu reguláciu zabezpečujúcu spomalenie rastu zastavaných plôch obcí a miest vrátane priemyselných parkov a logistických centier efektívnejším využívaním ich intravilánov, kvalitnejšími a efektívnejšími urbanistickými riešeniami, podporou transformácie hnedých plôch v obciach a osobitne nevyužitého bytového a nebytového fondu na dostupné nájomné bývanie a verejné funkcie;
5. Zabezpečiť rozvoj kultúrnej infraštruktúry a ochranu a udržiavanie pamiatkového fondu (predovšetkým národných kultúrnych pamiatok) v dobrom stavebnotechnickom stave ako jeden z predpokladov ekonomickému rastu, zvyšovania kvality života, zamestnanosti a udržateľného rozvoja Slovenska, jeho regiónov, miest a obcí.

V oblasti dopravnej infraštruktúry

1. Pokračovať v rozvoji a modernizácii dopravnej infraštruktúry ako základného predpokladu pre vytvorenie funkčného, udržateľného a kvalitného dopravného systému SR podporujúceho ekonomický rozvoj SR;
2. V spolupráci štátu a územných samospráv zabezpečiť sociálne dostupnú, ekonomicky a environmentálne udržateľnú dopravnú obsluhu komunít obcí, miest a regiónov;
3. Zabezpečiť integrované technické a organizačné riešenia na regionálnej úrovni pre zlepšenie dopravnej dostupnosti verejných služieb a posilnenie environmentálnej udržateľnosti prímestskej a mestskej mobility, vrátane podpory alternatívnych spôsobov dopravy – cyklodoprava, elektromobilita a pod.;
4. Presunúť minimálne 20 % zátáže z cestnej nákladnej a osobnej dopravy na železničnú sieť a na vnútrozemskú vodnú dopravu s cieľom znížiť emisie skleníkových plynov a tým naplniť záväzky vyplývajúce z Parížskej dohody a legislatívy a strategického smerovania EÚ;
5. Dosiahnuť podiel verejnej osobnej dopravy na celkovom objeme prepravených osôb na úrovni najmenej 30 % v roku 2030 v porovnaní s podielom 27 % v roku 2017, a to najmä jej skvalitnením a motiváciou verejnosti.

V oblasti kultúrnej infraštruktúry

1. Zabezpečiť dobudovanie, sociálnu a fyzickú dostupnosť a efektívne fungovanie koordinovaného systému fyzickej infraštruktúry využívanej pre kultúrne a súvisiace účely na celoštátnej, regionálnej a miestnej úrovni;
2. Zahnúť rozvoj kultúrnej infraštruktúry, kultúry, kultúrneho a kreatívneho priemyslu ako vzácneho verejného statku komunít do integrovaných stratégií a programov rozvoja obcí, miest a regiónov a tým posilniť podporu tvorby, výroby, distribúcie kultúrnych a kreatívnych statkov a služieb;
3. Vybudovať efektívny systém podpory zapojenia komunít, vrátane marginalizovaných skupín, do udržateľného rozvoja, a využívania kultúrneho a kreatívneho potenciálu (vrátane kultúrneho dedičstva a jeho ochrany), ako unikátneho nevyčerateľného zdroja konkurenčnej výhody a rozpoznateľného charakteru daného územia, a do poskytovania služieb s originalitou genius loci;

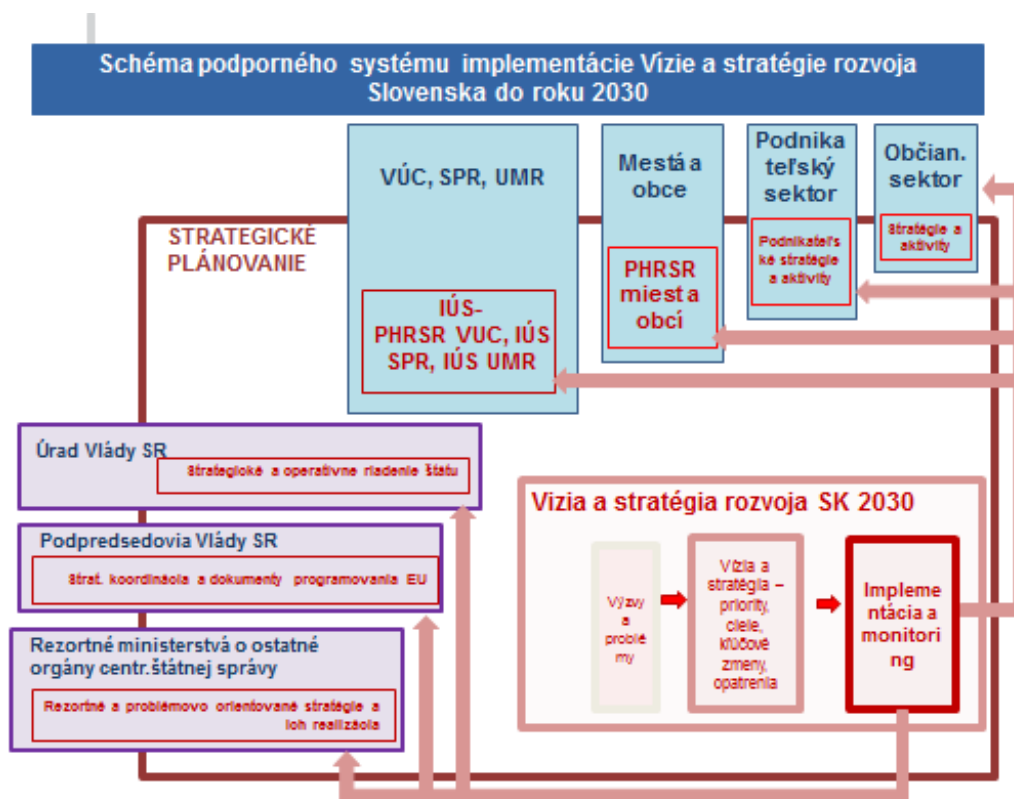
- Podporiť partnerstvá medzi sektormi kultúry a kreatívnych odvetví, miestnymi orgánmi, sociálnymi partnermi a aktérmi v oblasti formálneho a neformálneho vzdelávania.

4. Monitorovanie plnenia stratégie

Implementácia vízie a stratégie bude zabezpečená komplexným implementačným mechanizmom. Komplexnosť vyplýva z nadsektorovej povahy dokumentu a stratégie rozvoja Slovenska založenej primárne na rozvoji regiónov. Z tohto dôvodu do komplexnosti vstupuje ešte princíp subsidiarity. Hlavných aktérov je viac, nevynímajúc vládu SR, ministerstvá, mestá a obce, podnikateľský a občiansky sektor.

Priority, ciele, zmeny a opatrenia predostreté víziou budú konkretizované v odvetvových strategických dokumentoch, Koncepcii územného rozvoja Slovenska, Integrovaných územných stratégiách – Programoch hospodárskeho rozvoja a sociálneho rozvoja regiónov a obcí, územných plánoch, Európskej zelenej dohode a v Národnom investičnom pláne.

Základnou podmienkou funkčnej implementácie Slovensko 2030 je participácia socioekonomických partnerov, vrátane skupín považovaných za ohrozené diskrimináciou a sociálnym vylúčením, pri tvorbe a implementácii nadväzujúcich verejných politík, ako aj prepojenie priorít a zdrojov vrátane finančných (podľa ustanovení Európskeho kódexu správania pre partnerstvo, Delegované nariadenie Komisie (EÚ) č. 240/2014).

Implementácia bude pravidelne monitorovaná a vyhodnocovaná sledovaním vybraných indikátorov pre napĺňanie cieľov udržateľného rozvoja ako sú definované Agendou 2030 OSN

(SDG)²⁷ a uvedené v prílohe tohto dokumentu. Monitorovanie a vyhodnocovanie, založené na aktívnej a stálej komunikácii medzi vládou a socioekonomickými partnermi, bude zabezpečovať Ministerstvo investícií, regionálneho rozvoja a informatizácie ako predsedajúci orgán a sekretariát Rady vlády pre Agendu 2030 v spolupráci s Útvárom hodnoty za peniaze, Implementačnou jednotkou a strategicko-analytickými jednotkami ústredných orgánov štátnej správy, analyticko-strategickými jednotkami krajov a Partnerskými radami VÚC pre tvorbu a implementáciu Programov hospodárskeho rozvoja a sociálneho rozvoja ako Integrovaných územných stratégií. Takýto systém umožňuje pružne a rýchlo prenášať informácie na príslušnú rozhodovaciu úroveň v zmysle princípu subsidiarity.

Hodnotenie plnenia Slovensko 2030 ako Národnej stratégie regionálneho rozvoja SR na národnej úrovni sa bude opierať o reportovanie samosprávnych krajov v zmysle zákona č. 539/2008 Z. z. o podpore regionálneho rozvoja a o hodnotenie plnenia odvetvových stratégií v kompetenciách centrálnych orgánov štátnej správy s využitím indikátorov definovaných v dokumente Slovensko 2030. Výsledky monitorovania budú súčasťou každoročnej správy o realizácii plnenia národnej stratégie regionálneho rozvoja, ktorú v súlade so zákonom predkladá Ministerstvo investícií, regionálneho rozvoja a informatizácie raz ročne vláde.

Osobitná pozornosť pri monitorovaní sa bude venovať monitorovaniu a hodnoteniu environmentálnych vplyvov vrátane vplyvov na zdravie v zmysle záverečného stanoviska z procesu posudzovania vplyvov na životné prostredie. Spresnenie výberu kľúčových indikátorov a stanovenia ich cieľových hodnôt pre hodnotenie plnenia stratégie bude súčasťou prvej správy o plnení Vízie a stratégie. Pre hodnotenie progresu implementácie bude použitý predovšetkým kompozitný indikátor, ktorý bude vychádzať zo Social Progress Index a bude upravený pre potreby Slovenska a definovaný v revidovanej verzii tohto dokumentu v roku 2021.

Monitorovanie a vyhodnocovanie bude podporované aktívnou a stálou komunikáciou medzi vládou, samosprávou a socioekonomickými partnermi. Takýto systém umožní pružne a rýchlo prenášať informácie na príslušnú rozhodovaciu úroveň v zmysle princípu subsidiarity, hodnotiť stav plnenia a prijímať príslušné opatrenia. Ročná správa o stave implementácie stratégie a napĺňania vízie, ako Národnej stratégie regionálneho rozvoja bude predkladaná Vláde SR.

Na politickej úrovni bude vyhodnocovať plnenie indikátorov, ich prípadnú aktualizáciu a schvaľovať návrh opatrení Rada vlády SR pre Agendu 2030.

5. Záver

Pre zabezpečenie implementácie a efektívne dosiahnutie cieľov Slovensko 2030 je potrebné najmä:

1. Zabezpečiť účinnú a efektívnu koordináciu implementácie Slovensko 2030 medzi všetkými orgánmi ústrednej štátnej správy a úrovňami štátnej správy a samosprávy;
2. Zabezpečiť koordináciu postupu pri zabezpečovaní napĺňania cieľov Slovensko 2030 s Organizáciou spojených národov, Európskou komisiou a ďalšími zahraničnými partnermi;
3. Premietnuť Slovensko 2030 do programových dokumentov pre programové obdobie 2021-2027 vrátane Operačného programu Slovensko;

²⁷ stránka <https://agenda2030.statistics.sk/Agenda2030/en/indicators/>

4. Rozpracovať úlohy vyplývajúce z dokumentu Slovensko 2030 v súlade s Európskou zelenou dohodou;
5. Vypracovať legislatívny zámer zákona o udržateľnom rozvoji SR v súlade s dokumentom Slovensko 2030, ktorý nahradí zákon č. 539/2008 Z. z. o podpore regionálneho rozvoja a zákon č. 336/2015 Z. z. o podpore najmenej rozvinutých okresov a o zmene a doplnení niektorých zákonov;
6. Vykonať aktualizáciu odvetvových strategických, koncepcných a legislatívnych dokumentov v súlade s dokumentom Slovensko 2030 vrátane zapracovania ním definovaných indikátorov udržateľného rozvoja;
7. Zohľadniť vhodným spôsobom dokument Slovensko 2030 do nových strategických, koncepcných a legislatívnych dokumentov vrátane zapracovania ním definovaných indikátorov;
8. Zohľadniť dokument Slovensko 2030 v programoch hospodárskeho rozvoja a sociálneho rozvoja a v iných koncepcných a programových dokumentoch územnej samosprávy;
9. Vypracovať aktualizovaný Národný investičný plán SR do roku 2030;
10. Zabezpečiť monitoring a priebežné hodnotenie napĺňania cieľov dokumentu Slovensko 2030 a na ich základe návrh príslušných opatrení pre vládu SR;
11. Zabezpečiť súčinnosť orgánov územnej samosprávy pri monitoringu a priebežnom hodnotení napĺňania cieľov Slovensko 2030.

Príloha č. 1– Slovensko 2030 ako Národná stratégia regionálneho rozvoja SR

A. Analýza hospodárskej a sociálnej situácie v regiónoch, hlavné faktory a odhad vývoja regiónov

Výstupy analýz hospodárskej a sociálnej situácie v regiónoch SR sú podrobne uvedené za každý prioritný krok v opise jednotlivých Integrovaných rozvojových programov. Tieto výstupy obsahujú identifikáciu problémov a výziev, hlavných faktorov a trendov relevantných pre formulovanie priorít dokumentu Slovensko 2030 ako Národnej stratégie regionálneho rozvoja SR v zmysle zákona č. 539/2008 Z. z. a uznesenia vlády SR č. 273/2018 z 13.6.2018.

Ako kľúčové oblasti výziev a problémov pre národnú stratégiu rozvoja Slovenska boli identifikované nasledujúce oblasti:

- ochrana a rozvoj prírodných zdrojov,
- ochrana a rozvoj ľudských zdrojov,
- ochrana a rozvoj kultúrnych zdrojov,
- rozvoj a transformácia hospodárstva na inovačne orientované hospodárstvo,
- zhodnotenie vnútorných zdrojov a potenciálov regiónov vo výkonných a odolných regionálnych ekonomikách,
- environmentálna a sociálna udržateľnosť ekonomiky,
- podmienky pre rozvoj a plnohodnotný život jednotlivca bez ohľadu na jeho sociálno-ekonomické zázemie či znevýhodnenie,
- kvalita prostredia pre zdravý a plnohodnotný život jednotlivca a komunít,
- princípy otvoreného vládnutia a ochrany práv občanov,
- efektívnosť a transparentnosť verejnej správy a verejných politík,
- strategické plánovanie a riadenie a efektívnosť riadenia investícií,
- efektívne a udržateľné financovanie rozvoja.

B. Priority a ciele regionálneho rozvoja

Na základe vyššie uvedených výstupov analýz boli definované tri priority regionálneho rozvoja:

- udržateľná konkurencieschopná, environmentálne a inovačne orientovaná ekonomika regiónov,
- zvýšenie kvality života a využitie prírodného a ľudského kapitálu,
- harmonizácia regionálneho a územného rozvoja.

Tri priority regionálneho rozvoja sa premietajú do 3 integrovaných rozvojových programov dokumentu Slovensko 2030, ktoré sú detailne rozpracované do cieľov, definovania kľúčových zmien, prioritných krokov a potrebných intervencií na dosiahnutie cieľov. Pri ich vypracovaní sa Slovensko 2030 ako základný implementačný dokument Agendy 2030 Organizácie spojených národov opiera okrem výstupov analýz o široký participatívny proces pri spracovaní úvodného dokumentu Národnej stratégie regionálneho a územného rozvoja a Návrhu národných priorít implementácie Agendy 2030. Integrované rozvojové programy prepájajú Agendu 2030 a regionálny rozvoj a sú kľúčovým nástrojom naplnenia Agendy 2030 naprieč národnou, regionálnou a lokálnou úrovňou v nasledujúcej štruktúre:

1. Ochrana a udržateľný rozvoj prírodných a ľudských zdrojov, ako aj kultúrneho potenciálu, tak aby boli zachované pre ďalšie generácie a mohli byť využívané na ďalší rozvoj spoločnosti.
2. Premena hospodárstva SR do roku 2030 na konkurencieschopnú, inovačne orientovanú nízkouhlíkovú obehovú ekonomiku, ktorá bude efektívne zhodnocovať vzdelanie, ľudský

potenciál a zdroje a bude environmentálne aj sociálne udržateľná a odolná proti vonkajším aj vnútorným nepriaznivým vplyvom.

3. Zefektívnenie a priblíženie správy verejných záležitostí občanom prostredníctvom vybudovania viacúrovňového integrovaného manažmentu rozvoja na národnej, regionálnej a miestnej úrovni²⁸. Zároveň je cieľom efektívne využívať územný potenciál regiónov.
4. Zvýšenie kvality života pre všetky sociálne skupiny v jednotlivých strategicko-plánovacích regiónoch a zabezpečenie dostupnosti a kvality verejných služieb, práce a rovných príležitostí pre využitie potenciálu každého jednotlivca bez ohľadu na jeho sociálno-ekonomické zázemie či znevýhodnenie.

C. Inštitucionálne a organizačné zabezpečenie a nástroje realizácie národnej stratégie, systém monitorovania a hodnotenia vývoja regionálneho rozvoja s určením merateľných ukazovateľov, spôsobu kontroly ich plnenia, vecný a časový harmonogram realizácie národnej stratégie

Inštitucionálne a organizačné zabezpečenie implementácie dokumentu Slovensko 2030 ako Národnej stratégie regionálneho rozvoja vrátane stanovenia indikátorov a harmonogramu realizácie je opísané v kapitole monitorovanie plnenia stratégie a prílohe Slovensko 2030, pričom toto bude prebiehať ako integrálna súčasť progresu napĺňania cieľov, monitorovania a hodnotenia. Kľúčové inovácie v inštitucionálnom a organizačnom zabezpečení regionálneho rozvoja je možné definovať nasledovne:

- Vytvorenie sústavy strategicko-plánovacích regiónov medzi úrovňou miestnej a regionálnej územnej samosprávy na základe procesu založeného na subsidiarite a partnerskej spolupráce v zmysle Európskeho kódexu správania pre partnerstvo, Delegované nariadenie Komisie (EÚ) č. 240/2014v interakcii vidieckych obcí, miest, krajov a štátu ako súčasti viacúrovňového riadenia regionálneho rozvoja tak, aby tieto tvorili čo najvhodnejšie územné jednotky pre integrovaný manažment komplexného rozvoja územia založený na spolupráci všetkých zainteresovaných subjektov;
- Prepojenie procesov tvorby Programov hospodárskeho rozvoja a sociálneho rozvoja (PHRSR) a procesov programovania EÚ s využitím integrácie PHRSR a integrovaných územných stratégií (IÚS) na úrovni samosprávnych krajov, strategicko-plánovacích regiónov a území udržateľného mestského rozvoja;
- Vytvorenie legislatívnych podmienok na integrované rozvojové plánovanie a rozvoj najmä vypracovaním Zákona o udržateľnom rozvoji, ktorý bude harmonizovať zákonné normy upravujúce problematiku integrovaného rozvoja regiónov, miest a obcí, a to najmä v polohe regionálneho rozvoja, podpory rozvoja najmenej rozvinutých okresov;
- Vypracovanie novej metodiky plánovania a riadenia regionálneho rozvoja na všetkých úrovniach zameranej na podporu udržateľného integrovaného ekonomického, sociálneho a environmentálneho rozvoja v nadväznosti na Zákon o udržateľnom rozvoji;

²⁸ Princípy viacúrovňového manažmentu sú zhrnuté v odporúčaní OECD *Recommendation of the OECD Council on Effective Public Investment Across Levels of Government* <http://www.oecd.org/regional/regional-policy/Principles-Public-Investment.pdf>

- Vypracovanie špecifických stratégií podpory rozvoja jednotlivých typov regiónov definovaných nižšie;
- Posilnenie strategických a analytických kapacít na regionálnej a miestnej úrovni rozšírením koordinačných, strategických a analytických, vzdelávacích a komunikačných kapacít na podporu plánovania, rozhodovania, implementácie a kontroly a hodnotenia na úrovni krajov, strategicko-plánovacích regiónov, miest a obcí;
- Posilnenie implementačných kapacít na miestnej úrovni a na úrovni strategicko-plánovacích regiónov prostredníctvom efektívneho manažmentu územných štruktúr verejnej správy čo najbližšie k občanovi za účelom podpory plánovania, rozhodovania, implementácie, kontroly a hodnotenia na miestnej úrovni a na úrovni strategicko-plánovacích regiónov;
- Územná integrácia na miestnej a regionálnej úrovni vytvorením právnych a organizačných podmienok pre zoskupovanie malých obcí do väčších územných celkov (skupín obcí) pri aplikovaní princípu subsidiarity s cieľom zefektívniť výkon kompetencií v oblasti územnej spolupráce miestnej samosprávy, rešpektovaním identity menších obcí, zabezpečením dostupnosti verejných služieb, zabezpečením práva na presadenie potrieb obyvateľov z menších obcí v zoskupených obciach prostredníctvom adekvátneho politického zastúpenia a spoločným finančným plánovaním pred zoskupením obcí a aj po ňom;
- Optimalizácia organizácie územnej organizácie štátnej správy a územnej samosprávy na zvýšenie efektívnosti a kvality ich fungovania;
- Optimalizácia rozdelenia kompetencií medzi jednotlivé úrovne štátnej správy a regionálnej a miestnej územnej samosprávy, sledujúcej rozdelenie zodpovedností, právomocí a zdrojov, vrátane personálnych;
- Štandardizácia procesov pri výkone verejnej správy, v rámci ktorej budú zavedené štandardizované postupy a porovnávacie štandardy na výsledkovú orientáciu pri výkone verejnej správy;
- Tvorba integrovaných územných stratégií a projektov ako základných nástrojov manažmentu a podpory regionálneho rozvoja;
- Vytvorenie funkčných štruktúr a inštitucionálnych podmienok (vrátane legislatívnych) a spoločných stratégií pre regionálnu a lokálnu cezhraničnú spoluprácu intenzifikujúce využitie potenciálu prihraničných regiónov;
- Vytvorenie stálych avšak flexibilných koordinačných platforiem sociálno-ekonomických partnerov regionálneho rozvoja;
- Integrácia strategického plánovania a programového rozpočtovania previazaného na všetkých úrovniach verejnej správy;
- Zvýšenie efektívnosti a stabilizácie investičnej politiky, najmä prostredníctvom integrácie projektov do integrovaných územných investícií a strategických projektových balíčkov, ktoré budú obsiahnuté v Národnom investičnom pláne a budú združovať verejné a súkromné investície do verejnej infraštruktúry a regionálneho rozvoja;
- Vytvorenie regionálnych fondov rozvoja spravovaných samosprávnymi krajinami umožňujúc rôzne módy financovania od grantového až po revolvingové.

D. Priority, ciele a nástroje podpory regionálneho rozvoja podľa typov regiónov, miest a obcí

Pre stanovenie strategických cieľov a prioritných oblastí rozvoja jednotlivých špecifických území v rámci Integrovaných územných stratégií samosprávnych krajov budú určujúce priority, ciele a nástroje podpory regionálneho rozvoja v nasledujúcich špecifických typoch strategicko-plánovacích regiónov, resp. ich subregiónov, miest a obcí:

1. Rozvojové národné centrá

Vymedzenie: metropolitný región Bratislava – Viedeň, mestské aglomerácie Košice-Prešov, Žilina-Martin a Banská Bystrica-Zvolen.

Špecifická priorita: Posilnenie konkurencieschopnosti, odolnosti a kapitalizácia synergií metropolitného regiónu Bratislavy ako súčasti jadrového regiónu stredoeurópskeho metropolitného regiónu Viedeň – Bratislava a mestských aglomerácií Košice-Prešov, Žilina-Martin a Banská Bystrica-Zvolen, ako centier vzniku a šírenia inovácií v ekosystéme vedomostne založenej ekonomiky.

Cieľ: Posilnenie synergií ekonomického rozvoja sídelných zoskupení metropolitného regiónu a mestských aglomerácií ako ťahúnov rozvoja vedomostne založenej ekonomiky stredoeurópskeho priestoru.

2. Mestské regióny a aglomerácie využívajúce svoj rastový potenciál

Vymedzenie: Jadrové územie a zázemie miest s viac ako 30 000 obyvateľmi v jadrovom sídle, ktoré plnia úlohu regionálnych až nadregionálnych hospodárskych, akademických a kultúrnych centier.

Špecifická priorita 1: Zabezpečenie udržateľnosti rozvoja územia a harmonizácia dynamiky rozvoja jednotlivých funkčných systémov miest ako motora rozvoja regiónov a zabezpečenie ich udržateľnosti, a to najmä s dôrazom na:

- Zlepšenie a dobudovanie napojenia aglomerácie na blízke veľké sídla, zlepšenie dopravy medzi jadrom aglomerácií a ich zázemím;
- Efektívne riešenie problematiky životného prostredia spojenej s koncentráciou veľkého množstva obyvateľov a adaptácia aglomerácie na zmenu klímy;
- Zabezpečenie dostatočného rozsahu služieb, občianskej vybavenosti a predchádzanie vzniku a prehlbovania sociálneho vylúčenia;
- Zlepšovanie podmienok pre posun podnikov smerom ku konkurencieschopnosti založenej na znalostiach a inováciách v rámci regionálnych inovačných ekosystémov;
- Zohľadnenie zvýšenia nákladov na výstavbu, údržbu a modernizáciu infraštruktúry v mestských aglomeráciách.

Cieľ: Zmiernenie a odstránenie disproporcií medzi rozvojom jadrového sídla a jeho okolia a harmonizácia rozvoja jednotlivých funkčných systémov ako sú bývanie, doprava, výroba, služby, rekreácia a prírodné ekosystémy na regionálnej úrovni.

Špecifická priorita 2: Posilnenie konkurencieschopnosti, odolnosti a kapitalizácia synergií metropolitného regiónu Bratislavy a mestských aglomerácií Košice-Prešov, Žilina-Martin a Banská Bystrica-Zvolen ako centier vzniku a šírenia inovácií v ekosystéme vedomostne založenej ekonomiky.

Cieľ: Posilnenie synergií medzi pólmi ekonomického rozvoja metropolitného regiónu ako ťahúnov rozvoja vedomostne založenej ekonomiky stredoeurópskeho priestoru.

3. Hospodársky a sociálne ohrozené územia, konverzné a upadajúce regióny

Vymedzenie: Strategicko-plánovacie regióny s okresmi, ktoré dosahujú mieru nezamestnanosti na úrovni 1,5-násobku priemernej nezamestnanosti v SR počas najmenej deviatich za sebou nasledujúcich štvrtrokov, alebo strategicko-plánovacie regióny, mestá a obce, ak v nich došlo za posledné 3 roky k poklesu zamestnanosti o viac ako 30 % v odvetví, ktoré tvorilo viac ako 20 % pracovných príležitostí a strategicko-plánovacie regióny, mestá a obce s nadpriemerným zastúpením marginalizovaných sociálnych skupín.

Špecifická priorita: Posilnenie vnútorných kapacít v ekonomicky slabších regiónoch a ich využitie pre zabezpečenie udržateľnej dynamiky ekonomického a sociálneho rozvoja v nich, stabilizácia a adaptácia kvalifikovanej pracovnej sily a zabezpečenie dobrej dopravnej dostupnosti v rámci regiónu a vo väzbe na aglomerácie/metropolu.

Ciel: Vytvorenie ekonomického a sociálneho ekosystému v regiónoch s dlhodobo vyššou nezamestnanosťou ako priemer krajiny, konverzných a upadajúcich regiónoch a regiónoch s nadpriemerným zastúpením marginalizovaných skupín obyvateľstva pre efektívne a udržateľné využívanie prírodného, technického a ľudského kapitálu ako zdrojov pre maximalizáciu pridanej hodnoty vytvorených produktov a služieb, a zabezpečenie služieb na zlepšenie kvality života svojich obyvateľov a stabilizáciu kvalifikovanej pracovnej sily v území.

4. Regióny, mestá a obce s dominanciou prírodných a kultúrnych chránených území

Vymedzenie: Regióny, mestá a obce, na území ktorých sa nachádzajú chránené územia, napr. národné parky, chránené krajinné oblasti, chránené vodohospodárske oblasti, prírodné rezervácie, národné prírodné rezervácie, chránené areály, prírodné pamiatky, chránený krajinný prvok, chránené vtáčie územie a územie medzinárodného významu vo výmere vyššej ako 30 % územia regiónu, mestá alebo obce alebo pamiatkovo chránené územia a komplexy (napr. pamiatková zóna, mestská pamiatková rezervácia, prírodná pamiatka).

Špecifická priorita: Podpora komplexného rozvoja regiónu, mesta a obce zosúladeného so záujmami ochrany a udržateľného efektívneho využívania kapitálu.

Ciel: Podpora rozvoja regiónov, miest a obcí založeného na udržateľnom a efektívnom využití prírodného a kultúrneho kapitálu rešpektujúc potrebu a priority ochrany prírody a kultúrnych pamiatok, ako aj potreby miestnych komunít.

5. Horské regióny a regióny s dominanciou vidieckeho osídlenia

Vymedzenie: Strategicko-plánovacie regióny v horských oblastiach, v ktorých žije väčšina obyvateľstva v obciach s hustotou osídlenia menšou ako 150 obyvateľov na km². Zaraďujeme sem aj osamelé osídlenia ako sú lazy, kopanice, podhorské obce a osady.

Špecifická priorita: Stabilizácia obyvateľstva a udržateľného rozvoja vidieckeho osídlenia založená na efektívnom zabezpečení kvality života vo vidieckom prostredí atraktívnom svojimi špecifikami vyvažujúcimi obmedzenia vyplývajúce z jeho charakteru.

Ciel: Podporiť stabilizáciu a rozvoj komunít vo vidieckych sídlach posilnením špecifickej atraktívnosti vidieckeho prostredia pre život a prácu obyvateľov najmä v odvetviach poľnohospodárstva, lesníctva a tradičných remesiel, ako protiváhu mestského prostredia a súčasne zabezpečiť prístup k adekvátnej kvalite pracovných príležitostí, bývania a dostupnosti služieb vo vlastnom regióne.

5. Regióny, mestá a obce v prihraničných a cezhraničných územiach

Vymedzenie: Strategicko-plánovacie regióny, mestá a obce, ktorých aspoň jedna hranica je zároveň štátnou hranicou.

Špecifická priorita: Efektívna kapitalizácia polohového potenciálu a dostupných zdrojov v oblastiach na štátnej hranici v prospech udržateľného rozvoja.

Ciel: Podporiť rozvoj zhodnocujúci polohu na hranici so susediacimi štátmi, synergie vlastných zdrojov a zdrojov regiónov na druhej strane hranice (vrátane dopytu) pre posilnenie ich regionálnej a miestnej ekonomiky a jej konkurencieschopnosti prostredníctvom udržateľného a efektívneho využitia existujúcich zdrojov, zabezpečenie dopravnej obslužnosti cezhraničného územia osobnou verejnou dopravou, a najmä podpora spolupráce pri efektívnom zabezpečení existenčne dôležitých služieb (napr. prepojeného záchranného systému). Zabezpečiť posilnenie inštitucionálnej kapacity, zlepšenie právnej a administratívnej spolupráce v pohraničných regiónoch, zintenzívnenie spolupráce medzi občanmi a inštitúciami, takisto aj riešenie konkrétnych otázok v oblasti vonkajšej spolupráce, ako sú bezpečnosť, bezpečnostná ochrana, riadenie hraníc a migrácia. Podporiť spoluprácu medzi regiónmi so spoločnou medzištátnou hranicou, čím bude vytvorený priestor pre investície na zlepšenie technického stavu prírodných a kultúrnych pamiatok, zlepšenie prístupu k prírodným a kultúrnym pamiatkam a starostlivosti o ohrozené druhy zvierat. Podporiť investície na rozvoj vybraných prvkov zelenej infraštruktúry.

Príloha č. 2 – Indikátory implementácie Slovensko 2030

Indikátory slúžia na monitorovanie plnenia strategických cieľov udržateľného rozvoja a zároveň na meranie efektívnosti aktivít/nástrojov zabezpečujúcich ich naplnenie. Zámerom tejto prílohy je stanoviť ponukový súbor relevantných indikátorov pre ciele Slovensko 2030, ktoré majú čo najjemnejšiu granularitu údajov na sledovanie vývoja v jednotlivých územných jednotkách. V maximálnej miere sa navrhuje využívať existujúce indikátory, ktoré sú zverejnené na príslušných webových sídlach, a ktorých vývoj je možné sledovať v časovom rade a medzinárodnom porovnaní. Zoznam indikátorov bol zostavený pod gesciou pracovnej skupiny Štatistického úradu SR.

Návrh indikátorov bude podrobený pravidelným revíziám v rámci správ o implementácii národnej stratégie regionálneho rozvoja, aby tak mohol reagovať na meniace sa potreby merania dlhodobých cieľov. Programy rozvoja územných samospráv definujú akou mierou územné samosprávy prispievajú k naplneniu indikátorov, pri rešpektovaní vlastných limitov a možností.

Názov indikátora	Definícia	Merná jednotka	Granularita údajov	Zdroj, databáza
Index environmentálnej výkonnosti	Hodnotenie ohľaduplnosti voči životnému prostrediu. Index bol vyvinutý na Yaleovej univerzite, kde sa vyhodnocuje pre jednotlivé štáty.	index	SR	Yalova univerzita ²⁹
Emisie skleníkových plynov	Emisie skleníkových plynov vyjadrujú celkové množstvo agregovaných antropogénnych emisií skleníkových plynov v CO ₂ .	milión ton CO ₂	SR	SHMÚ, enviroportál
Emisie znečisťujúcich látok	Emisie znečisťujúcich látok vyjadrujú množstvo základných znečisťujúcich látok do ovzdušia - SO ₂ , NO _x , CO.	tony	SR, kraj, okres	SHMÚ, enviroportál , ŠÚ SR DATAcube zp3003rr
Vystavenie znečistenému ovzdušiu - jemným tuhým časticám (PM_{2.5})	Expozícia obyvateľstva voči časticiam PM _{2.5} je vypočítaná ako priemerná ročná koncentrácia PM _{2.5} vo vonkajšom ovzduší, ktorou je zaťažená populácia.	PM _{2.5} v µg/m ³	SR, kraj, okres, meracia stanica	SHMÚ, Enviroportál ŠÚ SR DATAcube zp3003 – ako tuhé emisie
Podiel obyvateľov napojených na verejnú kanalizačnú sieť s ČOV	Podiel obyvateľov napojených na verejnú kanalizačnú sieť s ČOV.	%	SR, kraj	MŽP SR, VÚVH, ŠÚ SR DATAcube vh3001rr
Stav druhov a biotopov európskeho významu	Podiel stavu druhov (priaznivý, nevyhovujúci, zlý, neznámy) a biotopov európskeho významu v zmysle čl. 17 smernice EÚ o biotopoch.	%	SR, bioregión	ŠOP SR, enviroportál

²⁹ Environmental Performance Index <https://epi.envirocenter.yale.edu/epi-topline?country=Slovakia>

Názov indikátora	Definícia	Merná jednotka	Granularita údajov	Zdroj, databáza
Podiel poľnohospodárskej pôdy s ekologickým hospodárstvom	Ukazovateľ meria percentuálny podiel pôdy v ekologickom poľnohospodárstve z celkovej plochy poľnohospodárskej pôdy. Poľnohospodárska pôda je definovaná ako orná a trvalá orná pôda plus trvalé a dočasné pasienky, chmeľnice, vinice, ovocné sady a trvalé trávne porasty.	%	SR	Eurostat [sdg_02_40]
Štandardizovaný zrážkovo-evapotranspiračný index (SPEI)	Rozdiel zrážok a potenciálneho výparu, pričom sa aktuálny stav porovnáva s dlhodobým priemerom v danej lokalite.	index od -3 (sucho) po +3 (vlhko)	SR, 41 meteorologických staníc	SHMÚ SR
Podiel výmery lesov podľa kategórií využiteľnosti produkcie dreva	Ukazovateľ meria percentuálny podiel porastovej plochy lesov využiteľných (FAWS), obmedzene využiteľných (FRAWS) a nevyužiteľných (FNAWS) pre produkciu dreva.	%	SR	Informačný systém lesného hospodárstva
Podiel výmery lesov s prírode blízkym hospodárením	Ukazovateľ meria percentuálny podiel porastovej plochy lesov obhospodarovaných prírode blízkym spôsobom v zmysle zákona 325/2006 Z.z.	%	SR	Informačný systém lesného hospodárstva
Schopnosť 15-ročných v čítaní, matematike a prírodných vedách	Program pre medzinárodné hodnotenie študentov (PISA) je trojročná štúdia OECD o kognitívnych zručnostiach 15-ročných študentov v členských štátoch OECD a vybraných nečlenských krajinách.	PISA skóre	SR	OECD PISA
Podiel populácie vo veku 25-34 rokov s ukončeným vzdelaním ISCED 2011	Populácia so vzdelaním ISCED 2011 ³⁰ (VŠ) a vyšším je definovaná ako obyvateľstvo s najvyššou úrovňou vzdelania podľa vekovej skupiny.	%	SR, členenie podľa pohlavia	Eurostat [edat_lfse_03]
Index ekonomického zaťaženia osôb	Počet osôb v predproduktívnom veku (0 – 14 rokov) a poproduktívnom veku (65+ rokov) pripadajúci na 100 osôb v produktívnom veku (15 – 64 rokov).	%	SR, kraj, okres	ŠÚ SR DATAcube om7005rr

³⁰ Študijné a učebné odbory (ŠaUO), Národná klasifikácia vzdelania_príloha <https://www.minedu.sk/18673-sk/studijne-a-ucebne-odbory-sauo/>

Názov indikátora	Definícia	Merná jednotka	Granularita údajov	Zdroj, databáza
Dlh obce na obyvateľa	Indikátor finančnej stability obce je definovaný ako dlh obce delený počtom obyvateľov obce.	EUR	SR, kraj, okres	MF SR, Datacentrum
Miera účasti dospelých na vzdelávaní a odbornej príprave	Účasť na formálnom a neformálnom vzdelávaní a odbornej príprave. Indikátor určuje účasť počas štyroch týždňov predchádzajúcich prieskumu u dospelých vo veku 25 až 64 rokov.	%	SR, členenie podľa pohlavia	Eurostat [trng_lfse_01]
Podiel prijatých a zapísaných osôb na vysokých školách podľa krajského trvalého bydliska	Podiel obyvateľov pracujúcich / študujúcich mimo danej územnej jednotky na celkovom počte zamestnaných / študujúcich obyvateľov s bydliskom v nej	%	SR, kraj, okres	CVTI SR, T18z ³¹
Miera participácie detí vo veku do 3 rokov vo formálnej starostlivosti	Percento detí vo veku 0 – 2 rokov využívajúcich služby starostlivosti o deti a predškolské zariadenia.	%	SR	Eurostat [ilc_caindformal]
Miera zamestnanosti žien s deťmi do 6 rokov	Percentuálna miera zamestnanosti žien, ktoré majú aspoň jedno dieťa vo veku 0 až 5 rokov.	%	SR, členenie podľa pohlavia	Eurostat [lfst_hheredch]
Vývoj tržieb v oblasti kreatívneho priemyslu	Výška tržieb hospodárskych jednotiek podnikajúcich v oblasti kreatívneho priemyslu.	EUR	SR, kraj	MK SR, ŠÚ SR
Návštevníci múzeí, galérií a divadiel	Počet návštevníkov galérií, múzeí a divadiel v priebehu kalendárneho roku.	počet	SR, kraj	ŠÚ SR, DATAcube ku3003rr, ku3004rr, ku3002rr
Podiel výdavkov na kultúrne služby z celkových výdavkov domácností	Podiel výdavkov na kultúrne služby (tovary a služby spojené s individuálnou a organizovanou rekreáciou a iným využívaním voľného času) z celkových výdavkov domácností.	%	SR, kraj	ŠÚ SR
Podiel verejných výdavkov na kultúru na HDP	Podiel verejných výdavkov na kultúru na HDP.	%	SR, kraj	Národné osvetové centrum
Vývoj stavebno-technického stavu	Vývoj stavebno-technického stavu národných kultúrnych	%	SR, kraj, okres	Pamiatkový úrad SR ³²

³¹ http://www.cvtisr.sk/cvti-sr-vedecka-kniznica/informacie-o-skolstve/statistiky/statistika-prijimacieho-konania-na-vysoke-skoly-sr.html?page_id=9723

³² <https://www.pamiatky.sk/sk/page/pamiatkovy-fond-statistiky>

Názov indikátora	Definícia	Merná jednotka	Granularita údajov	Zdroj, databáza
národných kultúrnych pamiatok	pamiatok v stave vyhovujúci / dobrý / narušený / dezolátny / v obnove za rok.			
3D tlač a robotika	Podiel podnikov, v ktorých sa využíva 3D tlač a robotika.	%	SR	Eurostat [isoc_eb_p3d]
Podiel výdavkov na výskum a vývoj z HDP	Podiel celkových výdavkov na výskum a vývoj na regionálnom HDP.	%	SR, kraj	Eurostat [t2020_20], ŠÚ SR Štat. ročenka regiónov
Tvorba fixného kapitálu na odborné a vedecké činnosti	Objem investícií na tvorbu hrubého fixného kapitálu v oblasti odborných, vedeckých a technických činností.	mil. EUR	SR, kraj	ŠÚ SR DATAcube nu3008rr
Patentové prihlášky na Európsky patentový úrad	Počet žiadostí o patentovú ochranu vynálezu v EPO, bez ohľadu na to, či boli udelené alebo odmietnuté.	počet na 1 mil. obyv.	SR	Eurostat [sdg_09_40]
Podiel výdavkov na výskum a vývoj zo súkromných zdrojov	Podiel výdavkov na výskum a vývoj zo súkromných zdrojov financovania, do ktorých sa započítavajú: podnikateľské zdroje, prostriedky od súkromných neziskových organizácií, vlastné prostriedky vysokých škôl a zo zahraničných zdrojov podnikateľské a súkromné neziskové.	%	SR, kraj	ŠÚ SR STATdat vt1002rs, Ročenka vedy a techniky v Slovenskej republike
Produktivita práce z tržieb za vlastné výkony a tovar v priemysle	Objem tržieb za vlastné výkony a tovar, ktorý pripadá ročne na jedného zamestnanca v priemyselnom podniku nad 20 zamestnancov.	EUR	SR, kraj, okres	ŠÚ SR, DATAcube pm3001rr, údaje za okres sú len v Ročenke priemyslu
Podniky a podnikatelia	Počet podnikov podľa vybraných druhov vlastníctva a počet fyzických osôb – podnikateľov	počet	SR, kraj, okres, členenie podľa pohlavia	ŠÚ SR, DATAcube og3003rr, og3011rr
Celková produktivita faktorov (TFP)	indikátor rastu tzv. celkovej produktivity faktorov (TFP) na národnej alebo sektorovej úrovni (poľnohospodárstvo, priemysel a služby)	EUR	SR	IFP MF SR, ameco/user/serie/Select Serie.cfm
High-tech export	Podiel high-tech exportov na celkovom vývoze krajiny	%	SR	Eurostat [htec_si_exp4]
Domáca materiálová spotreba	Domáca materiálová spotreba je definovaná ako celkové množstvo materiálov priamo používaných v hospodárstve a	tony na obyvateľa	SR	Eurostat [t2020_rl110]

Názov indikátora	Definícia	Merná jednotka	Granularita údajov	Zdroj, databáza
	predstavuje priamy materiálový vstup mínus vývoz.			
Hodnota platieb za ekosystémové služby v sektore pôdohospodárstva	Objem finančných prostriedkov vynaložených v rámci verejných platobných schém v lesnom hospodárstve a agrosektore	EUR	SR	MŽP SR, MPRV SR
Miera recyklácie komunálneho odpadu	Indikátor predstavuje podiel recyklovaného komunálneho odpadu na celkovom množstve vyprodukovaného komunálneho odpadu. Recyklácia zahŕňa materiálovú recykláciu a recykláciu organických látok vrátane kompostovania.	%	SR, kraj	ŠÚ SR, DATAcube zp3002rr
Produkcia komunálnych odpadov	Produkcia komunálnych odpadov na obyvateľa.	kg/obyv.	SR, kraj, okres, obec	ŠÚ SR, DATAcube zp3002rr, MŽP SR Enviroportál (na úrovni obce)
Produktivita zdrojov	Indikátor kvantifikuje vzťah medzi hospodárskym rastom a vyčerpávaním zdrojov/materiálov a vypočíta sa ako pomer HDP (v parite kúpnej sily alebo EUR) k domácej materiálovej spotrebe (DMC) v kg.	PKS/kg; EUR/kg	SR	Eurostat [t2020_r100]
Energetická účinnosť	Množstvo ekonomickej produkcie, ktorá sa vyprodukuje na jednotku hrubej domácej spotreby energie.	HDP na jednotku celkových dodávok primárnej energie	SR	Eurostat [sdg_07_30]
Podiel elektriny vyrobenej bez emisií uhlíka na celkovej vyrobenej elektrine	Podiel elektriny vyrobenej bez emisií uhlíka na celkovej vyrobenej elektrine je tvorený ako súčet obnoviteľných zdrojov a energie vyrobenej z jadra delený celkovým objemom elektriny vyrobenej v príslušnom roku.	%	SR	Európska agentúra pre ŽP (EEA), MH SR
Miera skládkovania komunálneho odpadu	Podiel skládkovaného komunálneho odpadu na celkovom množstve vyprodukovaného komunálneho odpadu.	%	SR, kraj	ŠÚ SR, DATAcube zp3002rr
Index kvality života	Index kvality života umožňuje porovnávať blahobyt v jednotlivých krajinách na	index	SR	OECD: Better Life Index

Názov indikátora	Definícia	Merná jednotka	Granularita údajov	Zdroj, databáza
	základe 11 tém, ktoré OECD identifikovalo v oblastiach materiálnych životných podmienok a kvality života.			
Finančná dostupnosť bývania	Pomer ceny za 1 m ² ku priemernému čistému príjmu domácnosti.	mes./m ²	SR, kraje	NBS ³³ , ŠÚ SR, DATAcube p53001rr
Výsledky žiakov, ktorých jazyk, ktorý používajú v domácom prostredí, je odlišný od jazyka testovania PISA	Jednou zo sledovaných premenných v testovaní PISA je jazyk, ktorým hovoria žiaci v domácom prostredí.	PISA skóre	SR	OECD
Počet žiakov špeciálnych tried a špeciálnych škôl	Podiel počtu žiakov v špeciálnych základných školách a v špeciálnych triedach na celkovom počte žiakov v základnom vzdelávaní	%	SR, okres	CVTI SR: <u>Štatistická ročenka - základné školy</u>
Miera zaškolenosti detí v predprimárnom vzdelávaní	Podiel počtu detí v materských školách (vrátane špeciálnych tried) a špeciálnych materských školách vo veku 3 až 5 rokov na celkovom počte detí vo veku od 3 až 5 rokov.	%	SR, okres	CVTI SR: <u>Štatistická ročenka - základné školy</u> ŠÚ SR
Zaškolenosť detí z marginalizovanej rómskej komunity v predprimárnom vzdelávaní	Podiel rómskych detí z marginalizovaných rómskych komunít v predprimárnom vzdelávaní z celkového počtu detí v danom veku v porovnaní so všeobecnou populáciou.	%	SR, typ sídla	ÚSVRK, ŠÚ SR
Miera predčasného ukončenia školskej dochádzky mladých	Podiel osôb vo veku 18 až 24 rokov, ktoré majú ukončený najviac nižší stupeň stredného vzdelania (ISCED 2011) a nezúčastňovali sa na vzdelávaní alebo školení.	%	SR, oblasť, členenie podľa pohlavia	Eurostat [sdg_04_10] Edat_lfse 16
Podiel dlhodobej nezamestnanosti	Podiel uchádzačov o zamestnanie vedených v evidencii uchádzačov o zamestnanie dlhšie ako 12 mesiacov na celkovom počte evidovaných uchádzačov o zamestnanie	%	SR, kraj, okres, členenie podľa pohlavia	ÚPSVR SR

³³ <https://www.nbs.sk/sk/statisticke-udaje/vybrane-makroekonomicke-ukazovatele/ceny-nehnutelnosti-na-byvanie/ceny-nehnutelnosti-na-byvanie-podla-krajov>

Názov indikátora	Definícia	Merná jednotka	Granularita údajov	Zdroj, databáza
Miera zamestnanosti osôb so zdravotným postihnutím	Podiel počtu pracujúcich osôb so zdravotným postihnutím z obyvateľstva so zdravotným postihnutím vo veku od 15 rokov.	%	SR, kraj	ŠÚ SR
Miera nezamestnanosti nízkokvalifikovanej pracovnej sily	Podiel počtu nezamestnaných s nízkou kvalifikáciou (ISCED 2011-2) na celkovom počte pracujúcich.	%	SR, okres, členenie podľa pohlavia	Eurostat [une_educ_a]
Osoby v riziku chudoby a sociálneho vylúčenia po sociálnych transferoch	Populácia ohrozená chudobou je definovaná ako osoby, ktorých disponibilný príjem po sociálnych transferoch predstavuje 60 % stredného príjmu referenčnej populácie.	%	SR, kraj, členenie podľa pohlavia	Eurostat [ilc_peps01], ŠÚ SR: EÚ SILC 2017 - Indikátory chudoby a sociálneho vylúčenia
Pomer príjmového rozdelenia S80/S20	Podiel na celkovom disponibilnom príjme domácností, ktorý dostávajú ľudia v hornom kvintile (100-80%) z rozdelenia príjmov, vydelený podielom tých, ktorí sú v dolnom kvintile (20-0%).	%	SR, členenie podľa pohlavia	Eurostat [ilc_di11]
Rodový mzdový rozdiel	Rozdiel medzi priemernou hrubou hodinovou mzdou mužov a žien ako percento priemernej hrubej hodinovej mzdy žien na priemernej hodinovej mzde mužov.	%	SR, okres	Eurostat [sdg_05_20], ŠÚ SR STATdat [ra1003rs]
Rozdiel v očakávanej dĺžke života podľa dosiahnutého vzdelania	Ukazovateľ meria rozdiel v počte rokov predpokladanej dĺžky života medzi vysoko a nízko vzdelanými ľuďmi.	roky	SR, členenie podľa pohlavia	Eurostat [demo_mle_xpecedu]
Miera nezamestnanosti osôb vo veku od 50 do 64 rokov	Indikátor predstavuje mieru nezamestnanosti osôb vo veku od 50 do 64 rokov ako percento pracovnej sily, t. j. celkového počtu zamestnaných a nezamestnaných.	%	SR, okres, členenie podľa pohlavia	Eurostat [ifsa_urgan] ÚPSVaR
Hrubá miera náhrady príjmu dôchodkom	Pomer priemerného dôchodku a priemernej mzdy v ekonomike.	%	SR	EK: Správa o starnutí populácie
Nerovnomernosť príjmového rozdelenia: Giniho koeficient	Indikátor vyjadruje vzťah kumulatívnych podielov populácie členenej podľa výšky ekvivalentných disponibilných príjmov, ku kumulatívnym podielom ich celkového ekvivalentného disponibilného príjmu podľa krajov a okresov SR.	index	kraj, okres	ŠÚ SR, DATAcube ps2039rs

Názov indikátora	Definícia	Merná jednotka	Granularita údajov	Zdroj, databáza
Podiel populácie majúcej prístup k bezpečnej dodávke pitnej vody	Zásobovanie obyvateľstva vodou z verejných vodovodov sa vyjadruje percentom obyvateľstva napojeného na distribučnú sieť verejných vodovodov.	%	SR, kraj, okres	VÚVH, ŠÚ SR, DATAcube vh3001rr
Podiel domácností napojených na verejnú kanalizáciu	Percento obyvateľstva napojené na verejnú kanalizáciu.	%	SR, okres, kraj	VÚVH, ŠÚ SR, DATAcube vh3001rr
Obyvatelia neschopní udržiavať doma adekvátne teplo	Indikátor meria podiel obyvateľov s nízkym príjmom (menej ako 60 % mediánu ekvivalentného príjmu), ktorí nemôžu udržiavať svoj dom dostatočne teplý.	%	SR, typ domácnosti	Eurostat [ilc_mdes-01]
Podiel výdavkov domácností za bývanie, elektrinu, teplo a vodu	Čisté peňažné výdavky domácnosti za bývanie, vodu, elektrinu, plyn a iné palivá v pomere k čistým peňažným príjmom domácnosti.	%	SR, kraj	ŠÚ SR <u>Príjmy, výdavky súkromných domácností SR</u>
Podporené nájomné byty	Počet nájomných bytov obstaraných s podporou štátu prostredníctvom účelovej dotácie MDV SR alebo zvýhodneného úveru zo ŠFRB.	počet	SR, obec	MDV SR (ŠFRB)
Počet poberateľov príspevku na bývanie	Počet poberateľov príspevku na bývanie, ktorý je jedným z nárokov pri poskytovaní pomoci v hmotnej núdzi na úhradu nákladov spojených s bývaním.	počet	SR	MPSVR SR (RSD MIS)
Nadmerné náklady na bývanie podľa úrovne chudoby	Percento obyvateľov s nízkym príjmom (menej ako 60 % mediánu ekvivalentného príjmu) žijúce v domácnostiach, kde celkové náklady na bývanie predstavujú viac ako 40 % disponibilného príjmu.	%	SR, členenie podľa pohlavia	Eurostat [ilc_lvho07a]
Index preplnenosti domácností marginalizovaných rómskych komunití (MRK)	Podiel preplnených domácností MRK na celkovom počte domácností MRK a v porovnaní so všeobecnou populáciou meraný v % domácností s 3 a viac členmi na obytnú miestnosť.	%	SR	ÚSVRK, ŠÚ SR
Zdravé roky života	Indikátor Years of Healthy Life (HLY) meria počet rokov strávených v živote bez dlhodobého obmedzenia aktivity.	roky	SR, členenie podľa pohlavia	Eurostat [hlth_hlye]
Miera obezity dospelých	Podiel dospelých obyvateľov s nadmernou váhou (BMI \geq 30)	%	SR	Eurostat [sdg_02_10]

Názov indikátora	Definícia	Merná jednotka	Granularita údajov	Zdroj, databáza
	predstavujúcou zdravotné riziká z dôvodu vysokého podielu telesného tuku.			
Ukončené hospitalizácie na choroby zapríčinené alkoholom	Počet ukončených hospitalizácií osôb na akútne a chronické ochorenia, pri ktorých je hlavnou príčinou ich vzniku alkohol, v zdravotníckych zariadeniach ústavnej zdravotnej starostlivosti (ÚZS) na 100 000 obyvateľov.	počet na 100 000 obyv.	SR, kraj, členenie podľa pohlavia	MZ SR, NCZI
Každodenní fajčiari vo veku 15 rokov a viac	percento osôb vo veku 15 rokov a viac, ktorí sú každodenní fajčiari z celkového počtu posudzovaných obyvateľov.	%	SR, členenie podľa pohlavia	Eurostat [hlth_ehis_de3]
Miera očkovania detí vo veku do 1 roka	Miera očkovania detí vo veku do 1 roka proti osýpkam, záškrtu, tetanu a čiernemu kašľu.	%	SR, okres	OECD, ÚVZ SR
Odvratiteľná úmrtnosť a preventabilná úmrtnosť	Odvratiteľná úmrtnosť (<i>avoidable mortality</i>) predstavuje počet úmrtí pre špecifické ochorenia zadané v klasifikácii MKCH, ktorým je možné predísť. Indikátor preventabilnej úmrtnosti (<i>preventable mortality</i>) pozostáva z úmrtí, ktorým by bolo možné predísť opatreniami v oblasti verejného zdravotníctva ovplyvňujúcimi správanie a životný štýl, sociálno-ekonomický status a podmienky životného prostredia.	počet na 100 tisíc obyv.	SR, členenie podľa pohlavia	Eurostat [hlth_cd_apr]
Podiel verejnej osobnej dopravy na celkovom objeme prepravených osôb	Podiel verejnej osobnej dopravy na celkovom počte prepravených osôb vo vnútroštátnej a medzinárodnej doprave.	%	SR, kraj	ŠÚ SR DATAcube do3001rr
Index digitálnej ekonomiky a spoločnosti (DESI)	Celkový index DESI, vypočítaný ako vážený priemer piatich hlavných dimenzií DESI: 1 - Pripojiteľnosť (25 %), 2 - Ľudský kapitál (25 %), 3 - Použitie internetu (15 %), 4 - Integrácia digitálnej technológie (20 %), 5 - Digitálne verejné služby (15 %).	index	SR	Európska komisia, Digital Scoreboard

Názov indikátora	Definícia	Merná jednotka	Granularita údajov	Zdroj, databáza
Podiel domácností so širokopásmovým pripojením na internet	Percento domácností s najmenej jedným členom vo veku od 16 do 74 rokov a so širokopásmovým internetovým pripojením (ADSL, SHDSL, káblové, UMTS).	%	SR, oblasť	Eurostat [tgs00049]
Úroveň digitálnych zručností jednotlivcov	Indikátor digitálnych zručností, ktoré vykonávajú jednotlivci vo veku 16 až 74 rokov v oblastiach: informácie, komunikácia, riešenie problémov, softvérové zručnosti.	%	SR, členenie podľa pohlavia	Eurostat [isoc_sk_ds_kl_i]
Počet disponibilných bytov na 1000 obyvateľov	Počet disponibilných bytov na 1000 obyvateľov.	počet	SR	sčítanie obyvateľov bytov a domov (ŠÚSR)
Index právneho štátu	Vnímanie miery, do akej majú aktéri dôveru a dodržiavajú pravidlá spoločnosti. Meria sa kvalita vymáhania zmluvných vzťahov, vlastníckych práv, fungovania polície a súdov, ako aj pravdepodobnosti zločinu a násillia.	v jednotkách normálneho rozdelenia	SR	Svetová banka: Worldwide Governance Indicators
Vnímanie korupcie vo verejnom sektore	Index vnímania korupcie (CPI) je kompozitný index založený na kombinácii zisťovaní a hodnotení korupcie vo verejnom sektore v krajine z 13 rôznych zdrojov. (0 = veľmi vysoká miera korupcie, 100 = najnižšia úroveň korupcie)	škála 0 - 100	SR	Transparency international - Corruption Perception Index, Eurostat [sdg_16_50]
Miera výmeny riadiacich pracovníkov vo verejnej službe po voľbách	Miera výmeny riadiacich pracovníkov vo verejnej službe so zmenou vlády sa meria na škále: Žiadni (0 - 4 %), Niektorí (5 - 49 %), Viacerí (50 - 94 %), Všetci (95 - 100 %).	%	SR	OECD: Government at a Glance
Vnímanie nezávislosti súdneho systému	Percento ľudí, ktorí vnímajú systém spravodlivosti vo svojej krajine ako nezávislý.	%	SR	EK: Flash Barometer 461
Účasť voličov na voľbách	Podiel počtu odovzdaných hlasov registrovanými voličmi vo voľbách k celkovému počtu oprávnených voličov volieb parlamentu, prezidenta a orgánov samosprávy obcí.	%	SR, obec	ŠÚ SR
Index vládnych údajov s otvoreným	Index OURdata OECD 2016 meria úsilie vlády podporovať dostupnosť a použiteľnosť údajov a stimulovať opätovné	index (0 až 1)	SR	OECD: Open Government Data

Názov indikátora	Definícia	Merná jednotka	Granularita údajov	Zdroj, databáza
použitím (OURdata Index)	využitie údajov na základe medzinárodnej charty otvorených údajov (IODC) a rámca vypracovaného OECD.			